

Forumul central-european de regionalizare și integrare

Între 18 și 20 septembrie 2003 a avut loc la Cluj, în organizarea Ligii PRO EUROPA, Asociației Provincia, Ligii Transilvania-Banat și Alianței Libere Europene din Parlamentul European, Forumul Central European de regionalizare și integrare la care au participat experți și oameni politici din țară și din state vest- și central-est-europene, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, ziariști, printre care Viorel Coifan, deputat PNL, Cristian Pîrvulescu, politolog, Gusztáv Molnár, politolog, Sabin Gherman, președintele Ligii Transilvania-Banat, Miklós Bakk, politolog, Smaranda Enache, copreședinta Ligii Pro Europa, Bartolomiej Swiderek, reprezentant al Alianței Libere Europene din parlamentul European, Gorka Knorr Borrás, deputat în Parlamentul European, Gábor Kolumbán, președintele Asociației Civitas, Gabriel Andreescu, APADOR-CH, Jerzy Gorzelik, președintele Mișcării de Autonomie Sileziană, Claudiu Coșier, directorul Agenției de Dezvoltare Nord-Vest, Zsolt Szilágyi, deputat UDMR, Ovidiu Pecican, redactor Provincia și alții. Redăm în cadrul acestei selecții intervențiile cele mai relevante ale dezbaterii.

Sabin Gherman: Sunt convins că ne dorim cu toții o discuție sinceră asupra regionalizării. De ce? Cum? Când? Faptul că *Alianța Liberă Europeană*, faptul că *Liga PRO EUROPA*, *Provincia*, *Liga Transilvania Banat* și-au dat mâna și se află aici pentru a dezbate o problemă cu argumente, contra-argumente viabile și nu emoționale, nu este întâmplător: ne aflăm într-un spațiu al disputelor, un spațiu al mitologiilor conflictuale prin excelență, în locul unui *mixtum compositum* fericit, tirolez aproape, ne aflăm în fața unui – să zicem – război al mentalităților, război al miturilor, fiecare excluzându-l pe celălalt. Ceea ce ne dorim cu toții este această discuție sinceră, este nu neapărat un spațiu în care toată lumea este de acord, dar în

care toată lumea vrea – sunt convins – să transfere acest concept „regionalizare”, acest concept „descentralizare”, dintr-un spațiu al disputelor politice emoționale, sentimentale, istorice într-un spațiu – să zicem – al soluțiilor potențiale. Cred că asta este mult mai important chiar pentru discursurile care se vînd pe piața politică românească și este important de aflat în ce măsură o bază analitică – ceea ce încercăm noi să facem aici – ar fi importantă sau poate schimba ceva în discursul politic. De la, să zicem, discursul emoțional, scandalos – pe care fiecare dintre noi suntem obligați să ni-l asumăm; eu mi-l asum, dar altfel nu începea o anumită dezbatere - pînă la analiză au trecut patru ani. Să vedem în ce măsură aceștia ne-au fost de folos, sau vom mai avea încă o perioadă de cîțiva ani în care să încercăm un *captatio benevolentie* în Parlamentul European, un *lamentatio benevolentie* aici în țară.

Smaranda Enache: Cred că este foarte important să vedem că, pe de o parte, integrarea în Uniunea Europeană și, pe de altă parte, descentralizarea și autonomia contribuie la prosperitatea diferitelor regiuni. Așa încît va trebui să ne uităm puțin cum să combinăm aceste două niveluri în România: pe de o parte mergînd drept spre integrare europeană, pe de altă parte utilizînd integrarea europeană ca un moment istoric și un bun instrument de transformare a structurilor statului. Noi, cei care suntem în jurul acestei mese, reprezentînd diferite partide, instituții, universități din România, noi știm foarte bine care este structura statului român.

Aș dori să spun pe scurt celor care nu sunt de aici – bineînțeles că în sesiunea „românească” veți afla mai multe – că structura administrativă din zilele noastre a României cu cele 42 județe, care sunt NUTS 3, este din 1968, aceasta fiind una dintre ultimele relicve ale moștenirii regimului Ceaușescu, ale regimului comunist. Noi încă avem în România această structură administrativă și trebuie să fim realiști. Pe de altă parte Summit-ul de la Copenhaga, în acord cu dorința politică a României și Bulgariei, a acceptat ipotezele noastre ca România să devină membru al UE în 2007. Acum sîntem în 2003 și mai avem 4 ani pînă cînd vom lua mai în serios *aquis-ul* comunitar în ceea ce privește regionalizarea, descentralizînd țara, lucru care încă nu s-a întîmplat.

Bartolomiej Swiderek: Am să fac o scurtă prezentare a politicilor regionale ale UE.

Sunt agent auxiliar pentru *lărgirea Europei* din partea Alianței Libere în Parlamentul European așa că activitatea noastră se concentrează pe lărgirea UE, lucrez cu parteneri din țările candidate, cel mai adesea cu cei care se vor integra anul următor în UE, dar desigur și cu România — cea mai mare țară care se va integra în UE în valul următor și din acest motiv se situează în sfera noastră de interes — și eu sunt foarte bucuros că sunt aici și că voi vorbi despre regionalism și despre politicile UE privind regiunile.

Pentru început consider că ar fi foarte important să definim cu exactitate ce sunt regiunile. În mod tradițional ne referim la regiuni ca la un teritoriu, o zonă

specifică a unui stat. De asemenea, noțiunea are și înțelesul de parte a Europei, ca de exemplu Scandinavia, Mediterana sau Peninsula Iberică. Sunt, de asemenea, considerate regiuni teritorii mai mari care aparțin unor state diferite, ca de exemplu euroregiunea Carpatia sau Carpatia Superioară care trece prin Polonia, România etc. Voi încerca să mă concentrez pe înțelesul tradițional al acestui concept, o să mă refer la regiuni ca entități care pot traversa mai multe state. Acestea pot fi regiuni istorice, culturale sau administrative. În conformitate cu politicile UE, nu există o definiție clară a regiunii. Din punctul nostru de vedere, din punctul de vedere al acestui seminar, putem decide că vorbim despre regiune ca despre o entitate administrativă într-un stat, situată lângă administrarea statală în ceea ce privește procesul de luare al deciziilor, condusă într-o anumită măsură de oficiali aleși și destul de întinsă pentru a prelua unele dintre puterile statului. Dar este o definiție doar pentru scopurile seminarului. O definiție mult mai practică a regiunii este, poate fi dedusă din implementarea inițiativelor europene, ca de exemplu crearea *Comitetului Regiunilor* sau implementarea așa numitelor NUTS, în special NUTS 2 – voi vorbi despre aceste două teme puțin mai târziu. Una din cerințele UE este ca statele membre să lanseze și să implementeze regionalizarea și descentralizarea, dar Uniunea Europeană nu se amestecă în ceea ce privește modul cum aceste regiuni sunt create, ce puteri dețin sau dacă corespund sau nu cu „zonele” istorice, culturale sau etnice. Astfel încât chiar dacă politicile regionale sunt cerute de UE, politicile regionale și de descentralizare țin de afacerile interne ale statelor membre.

Voi vorbi puțin despre Comitetul Regiunilor. Am adus mai multe materiale despre această instituție așa încât voi vorbi foarte pe scurt despre aceasta. A fost creat în 1993 ca un rezultat al acestui cuvânt de *mainstream*, „regionalizare”, este doar un organism cu caracter consultativ în probleme referitoare la afaceri regionale, la interesul mutual al diferitelor instituții europene cum ar fi Parlamentul European, Consiliul Europei, Consiliul de Miniștri. Fiecare decizie a unor instituții europene care privește subiectul regiunilor trebuie să fie consultată în prealabil de către Comitetul Regiunilor. Aceste probleme pot fi educația, politicile de angajare, politicile sociale, politicile de mediu etc. COR-ul este format din reprezentanții regiunilor europene. Cum nu există o definiție a ceea ce este o regiune, fiecare stat decide cine va reprezenta regiunile sale în Comitetul European al Regiunilor. De exemplu în Franța – după câte știu eu – sunt reprezentanții departamentelor, regiunilor și județelor. Nu există o definiție clară a ce tip de regiune trebuie reprezentată în COR, deci statul va decide cine va reprezenta regiunile sale în COR. Totuși, consider că este foarte important că un astfel de organism există și că reprezintă interesele regiunilor.

Voi prezenta puțin politicile regionale ale UE și voi începe cu definiția așa numitelor NUTS – nomenclatorul unităților teritorial-statistice, care a fost creat de Oficiul European pentru Statistici – *Eurostat* cu scopul de a crea o structură de

distribuție teritorială unică și coerentă. Aceasta a fost utilizată în legislația comunitară, legat de fondurile structurale începând din 1988. Nomenclatoarele curente subdivizează cele 15 țări ale UE pe trei niveluri, pe trei tipuri de NUTS:

- 78 NUTS 1 unități teritoriale: landurile germane, regiunile din Belgia, state mici ca Danemarca, Suedia, Irlanda, Țara Galilor și Scoția și alte regiuni;

- 210 NUTS 2 sunt departamentele din Franța – departamentele de peste mări (Guadalupe, Martinica, etc), provinciile belgiene și olandeze, landurile austriece (mai mici decât cele germane) și *Regierungsbezirke* în Germania (subdiviziuni administrative primare ale landurilor).

- 1093 NUTS 3 sunt unități teritoriale ale diviziunii administrative de bază așa numitele *Nomoi* în Grecia, *Maakunnat* în Finlanda, *Länd* în Suedia, *Kreise* în Germania.

Odată cu lărgirea vor deveni operaționale și NUTS 4 și NUTS 5. De exemplu, în cazul Poloniei, NUTS 4 vor fi așa numitele *Poviats* și *Knume* vor fi NUTS 5. Desigur una dintre problemele cheie ale UE vor fi fondurile europene, care sunt fonduri de coeziune, fonduri structurale și programe speciale. Ca exemplu de programe speciale sunt PHARE, ISPA sau SAPARD. În ceea ce privește programul PHARE, acesta a fost lansat în 1989 și era la început destinat numai Ungariei și Poloniei. După schimbările democratice din Centrul și Estul Europei, și alte țări au beneficiat de aceste programe așa încât toate țările candidate beneficiază de programele PHARE incluzând state ca Macedonia, Bosnia-Herțegovina, Albania. La început, în anii '90 au fost ajutoare umanitare ca medicamente, hrană, haine etc, acestea fiind apoi transformate în ajutor financiar pentru acele țări. Alte două proiecte ce au fost implementate sunt ISPA și SAPARD. ISPA este un program ce ajută dezvoltarea infrastructurii, în timp ce SAPARD este un sprijin pentru agricultură. Am găsit niște cifre în ceea ce privește România și de exemplu, de la PHARE aproximativ 85% s-au dus în proiecte naționale, iar în 2001 pentru România programul PHARE a alocat 229 milioane de euro plus 36 milioane de euro ca ajutoare financiare, deci totalul a fost de 265,5 milioane de euro. De la ISPA, bugetul anual este de 1 miliard de euro. Din acest buget 20-25% sunt cheltuiți în România. În 2000, aceste fonduri erau de 239,2 de milioane de euro, iar în 2001 de 245,6 de milioane de euro. În ceea ce privește SAPARD, anual între anii 2000 și 2006, România primește 150 milioane de euro.

Fondurile de coeziune care există numai în Europa sunt fonduri ale căror scopuri principale au fost să ajute așa-numitele țări mai puțin dezvoltate din Uniunea Europeană pentru a-și dezvolta infrastructura. Deci aceste fonduri de coeziune au fost cheltuite în țări ca Irlanda, Spania, Portugalia sau Grecia. Cele mai multe fonduri au fost cheltuite în Spania și acest lucru i-a ajutat foarte mult să-și schimbe infrastructura.

Fondurile structurale pot fi împărțite în așa-zisele obiective regionale 1, 2, 3. Voi încerca să vorbesc despre politicile regionale și așa-numitele obiective. Aceste obiective sunt legate de NUTS-uri. În concordanță cu aceste NUTS-uri, ele sunt numite obiectivul de implementare 1, 2 și 3.

Obiectivul 1 este promovarea unei dezvoltări armonioase, fondurile structurale sunt alocate în regiunile definite de NUTS 2 unde GDP este mai scăzut cu 75% decât media comunitară și în cea mai mare măsură în zonele următorilor indicatori economici : rată scăzută a investițiilor, rată a șomajului ridicată, infrastructură de bază săracă. Obiectivul 1 este finanțat în totalitate din fondurile structurale europene. Cele mai multe dintre obiectivele 1 sunt unități din Grecia, Spania, Italia, părți din Marea Britanie. Se pune întrebarea ce se va întâmpla cu aceste regiuni după lărgire? Pentru că sunt unele regiuni care se situează sub acel 75% în acest moment, deci țin de obiectivul 1. Oricum, odată cu lărgirea, media GDP-ului va scădea, deci aceste regiuni vor deveni automat mai bogate în termeni statistici chiar dacă în aceste regiuni GDP-ul nu va crește, deci ele nu vor mai fi obiectiv 1. Există o teamă în cadrul acestor regiuni că vor pierde una din principalele surse de asistență pe care ele le primesc. În aceste regiuni există o teamă de lărgire, de felul în care ea va afecta infrastructura din această regiune.

Obiectivul 2 este de revitalizare a zonelor care se confruntă cu dificultăți structurale, fie industriale, rurale sau urbane, dependente de pescuit etc. De exemplu, declinul activităților tradiționale în zone rurale, situații de criză în zone urbane, evoluția industrială etc. Una din directivele obiectivului 2 este ca populația din zonele obiectivului 2 să nu depășească 18% din rata populației Europei. Obiectivul 2 este finanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională și de Fondul Social European. De exemplu, zonele industriale din Franța au primit fonduri pentru schimbarea infrastructurii sau a profilului industrial.

Obiectivul 3 este mai dificil de prezentat pentru că nu există o definiție clară. Cum se distinge atunci acest obiectiv 3? Scopul principal este suportul adaptării și modernizării politicilor sistemelor de training și de angajări. Atâta timp cât nu există condiții clare de a distinge obiectivul 3, acesta poate fi definit ca asistență orizontală care nu este realizată în cadrul obiectivelor 1 și 2. Obiectivul 3 este în totalitate finanțat din Fondul Social European.

Acestea sunt principalele modalități prin care UE ajută regiunile care deja există. Voi concluziona, în câteva puncte, modul în care UE lucrează:

Regionalizarea din perspectiva UE și regionalismul UE nu corespunde în mod necesar cu înțelesul tradițional al acestui concept. De exemplu, partidul meu din Silezia Superioară a cerut ca regiunea să reflecte identitatea istorică și culturală, dar în acest moment singura entitate recunoscută de UE este creată artificial. Chiar dacă aici în Transilvania aveți o identitate transilvană, nu este sigur că Transilvania va fi o regiune din punctul de vedere al UE.

- Chiar dacă nu există o definiție oficială a regiunii în conformitate cu politicile UE, există o directivă generală a UE pentru ca statele membre să lanseze regionalizarea și descentralizarea. Oricum, este o cerință căreia majoritatea statelor i-au dat curs lansând reforme regionale. Totuși există state membre ale Uniunii

Europene care nu au realizat acest lucru, ca de exemplu Grecia, care este un stat foarte centralizat, există așa-zisele regiuni, dar nu există conduceri alese în Grecia. Această problemă mai poate fi privită și prin prisma modelului francez de diviziuni administrative sau a celui din Portugalia, țară care nu este împărțită în regiuni și unde nu există alegeri regionale. Un alt exemplu este Irlanda. Reforma administrării franceze a fost lansată acum 3-4 ani, așa încât parlamentele regionale sunt instituții foarte noi, Franța a fost practic forțată să lanseze această reformă, iar Grecia și Portugalia încă urmează patternurile anterioare ale Franței. Suedia nu poate nici ea fi considerată ca un stat care a lansat regionalizarea. Noi, cei din țările candidate, știm că trebuie să facem această reformă, dar există țări în UE care încă nu au realizat acest lucru. Este foarte greu să ceri unor țări ca Lituania sau Estonia să lanseze o asemenea reformă sau chiar Spaniei. După câte știu, în Lituania se vor crea 4 regiuni în viitorul apropiat, dar nu vom ști cum vor arăta, ce competențe vor avea etc.

- Chiar dacă există cerința UE de a crea politici regionale în cadrul statelor membre, decizia finală asupra cum vor arăta regiunile aparține statului. Chiar în cazul în care UE ar spune: România trebuie să facă o largă reformă, este la latitudinea Guvernului României să decidă ce fel de regiuni vor fi create.

- Cu cât regionalizarea are mai mult succes într-un anumit stat – cu cât sunt mai puternice regiunile – cu atât este mai ușor accesul la asistența europeană, de exemplu, așa-numitul Fond Regional. În statele centralizate, ca de exemplu Franța, aceste fonduri sunt controlate de guvernul central, în timp ce în Germania aceste fonduri se duc direct în landuri. Acolo unde există autonomie, această autonomie decide cum să se aloce aceste fonduri. În statele mai centralizate, cu cât guvernul central este mai puternic, cu atât este mai puternic controlul central asupra banilor.

- Ultima concluzie, care poate nu este chiar atât de serioasă, dar este una promițătoare pentru noi, țările candidate, este că cu cât o zonă este mai săracă, cu atât ajutorul UE este mai mare. Așa încât putem să gândim pozitiv.

Gorka Knorr Borrás: În Parlamentul European noi ne luptăm din greu pentru ca oamenii noștri și regiunile noastre să fie recunoscute în cadrul noilor tratate europene. În acest sens aș dori să vă vorbesc despre Constituția Europei, care este foarte importantă pentru noi, ca și noile tratate din acest moment. Pentru aceasta, avem nevoie de un instrument în Europa, de un instrument în Uniunea Europeană, iar acest instrument va fi *Alianța Liberă Europeană* ca parte a Uniunii Europene. Sunt foarte fericit că mă aflu aici, în Transilvania, și sper că regiunea dumneavoastră va fi recunoscută în România și că veți putea beneficia de regionalizare, așa cum noi am realizat regionalizarea în Țara Bascilor. Voi încerca să vă prezint rezultatele celor 20 de ani de autogovernare în Țara Bascilor pentru că sunt convins că fiecare este nerăbdător să învețe de la celălalt și să învețe din diferitele experiențe de pe tot cuprinsul Europei.

Ca să vorbim despre regionalizare sau politici de regionalizare, ele deschid o mare posibilitate spre reflecție și discuții. În acest scop este necesar să fixăm niște limite și să ne concentrăm pe această tematică bazată pe interesul seminarului, să o adaptăm realităților transilvane, luând în considerare scopul vostru de a lupta pentru un sistem descentralizat, pentru a răspunde mai bine nevoilor cetățenilor și de a permite dezvoltarea comunităților interne.

În ceea ce privește structura politică interioară, există multe modele în lume. Există state care nu au probleme, care privesc ca de la sine înțelese diferitele comunități componente. Există altele care nu permit o organizare regională în ciuda faptului că cuprind comunități diferite, cu limbi și scopuri politice și culturale diferite. Dacă privim în interiorul unei țări, există anumite comunități regionale sau naționale, ca de exemplu, așa numitele *națiuni fără țară*, cum ar fi naționaliștii basci, catalani, scoțieni și flamanzi, având diferite aspirații. Există unele care își doresc independența sau altele care pur și simplu își doresc un anumit grad de descentralizare administrativă sau politică.

Structura politică a proiectului european a dat naștere multor controverse legate de diferite regiuni, atâta timp cât există unii care consideră că regiunilor trebuie să le fie date mai multă atenție și importanță, având în vedere că proximitatea administrativă și politică față de cetățean mărește eficacitatea puterii publice și totodată eficacitatea politicilor europene. Acest fapt se bazează pe certitudinea că există diferite regiuni reale în unele țări și că ele doresc și caută să obțină o recunoaștere mai mare a existenței lor; acestea sunt regiuni care-și apără interesele proprii, nelăsându-le în mâinile birocrăției fie ea la nivel național sau european. Trebuie spus că acest fapt nu contrazice dorința de a crea o Europă unită și nici ajutorul dat la crearea acesteia.

Adevărul este că există o distanță mare între textele politice europene și realitate. Este frumos că se respectă diversitatea lingvistică și culturală a diferitelor comunități europene. Chiar *dacă Preambulul Cartei Drepturilor Fundamentale* spune că „*Uniunea contribuie la prezervarea și dezvoltarea valorilor comune, respectarea diversităților tradiționale și culturale ale națiunilor europene*“, știm că nu este adevărat în toate cazurile. De exemplu, există câteva state membre în care oamenii nici măcar nu au voie să studieze în limba lor maternă. S-a estimat că numărul europenilor care vorbesc altă limbă decât cea oficială în țara lor este de peste 40 de milioane. În plan politic situația este încă și mai complicată, coexistând state federale ca Germania, Austria sau Belgia și state cu un grad de descentralizare ca Spania sau, mai recent, Marea Britanie, după așa numita devoluție a puterilor spre Țara Galilor și Scoția. Există alte state în care nu există probleme regionale sau state care nu permit nici un fel de descentralizare în termeni politici, cum este Franța, cele mai multe state iacobine, unde reformele sunt foarte palide.

Uniunea Europeană, nici înainte cu 12 sau 15 state și cu atât mai puțin cu 25 de membri sau 27 în viitor, nu va pleda pentru o structură care plănuiește imediat

regiuni și comunități interioare. Nu pentru că nu ar avea în vedere o funcționare mai bună și o aplicare mai directă a politicilor europene, ci datorită distanței incredibile dintre statele membre și pentru că unele state membre, în special cele fără descentralizare sau cu un grad scăzut de descentralizare, se tem de efectele contagioase ale acesteia.

Din această perspectivă, lupta pentru a face ca statele europene să răspundă realităților interne și pentru exprimarea politică a acestora – oricare ar fi aspirațiile lor – are loc în interiorul fiecărui stat. Este în interiorul statului nostru, în acest caz România, locul în care lupta politică trebuie dusă. Și nu trebuie să uităm relațiile și coordonarea necesară cu alte realități și forțe politice care își apără în Europa propriile aspirații.

Lupta, mai ales în acele state care datorită motivelor istorice au o tendință de a nega aspirațiile regionale, trebuie să aibă, în opinia noastră, două puncte puternice:

1. Legitimitatea revendicărilor naționale și regionale ca și mod de exprimare a dorinței democratice a unei comunități determinate, în acest caz Transilvania.

2. Amiabilitatea unui asemenea mod de abordare, dincolo de această revendicare, care poate părea ușor romantică, implică de asemenea și asigurarea unei bunăstări mai accentuate pentru cetățenii săi.

Legitimitatea revendicărilor regionale sau naționale nu poate fi negată, chiar dacă statele sunt folosite, în mod primejdios, în întreaga lume, pentru a semna tratate și a subscrie la convenții internaționale, pe care nu le vor respecta niciodată într-un mod mai mult sau mai puțin sistematic. Acesta este și cazul *Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948)* sau al *Pactului privind drepturile civile și politice (1966)* sau al *Protocolului privind drepturile economice și sociale*, semnat în același an, sau al *Cartei Europene a Drepturilor Fundamentale* adoptată la Nisa în decembrie 2000. Această *Cartă*, în articolul 51, vorbind despre cadrul de aplicare, se referă la „toate instituțiile Uniunii”, ceea ce se poate interpreta ca aplicându-se nu doar statelor membre.

Noi nu avem nici un dubiu că persoanele sunt îndreptățite să fie titulari de drepturi și, desigur și mai precis, au dreptul la autodeterminare și – de ce nu? – dreptul de a decide fără nici o interferență a vreunei autorități superioare, tipul de asociere și statut pe care-l doresc în ceea ce privește alte structuri politice sau administrative.

Instituțiile precum și structurile politice și constituționale au fost create pentru a servi pe toți cetățenii. Pe de altă parte, descentralizarea este bună nu numai pentru că poate acoperi aspirațiile unor regiuni abstracte sau concrete sau recunoașterea națională, ci și pentru că poate aduce și îmbunătăți bunăstarea socială a cetățenilor săi.

Pentru noi, naționaliștii basci, este foarte clar: revendicările noastre naționale nu pot fi separate de dorința de a realiza o națiune, ceea ce va fi mult mai corect,

mai solidar, mai coeziv, în care bărbații și femeile care o formează, incluzând aici pe cei care s-au născut aici și pe cei care decid să ni se alătore, vor avea garantată oportunitatea șanselor.

Scopul discursului meu nu este de a prezenta dificultățile pe care noi le-am avut în trecut și pe care le avem și astăzi cu guvernul central al Spaniei pentru a obține autonomia. Nu este nici de a prezenta necazurile serioase cărora le facem față când încercăm să primim mai multe competențe sau cel puțin să completăm transferul unora care ne-au fost promise acum 24 de ani și în favoarea cărora s-a votat un *Statut al Autonomiei* în 25 Octombrie 1979. Consider că va fi mult mai folositor dacă îmi voi concentra discursul pe descrierea pe scurt a rezultatelor excelente care pot fi obținute prin autonomia politică.

Iată câteva cifre. Când ne-am câștigat accesul la autogovernare în 1979, economia noastră era în scădere. Limba noastră este *euskera*, care este considerată – ca și finlandeza și maghiara – una dintre cele trei limbi preindoeuropene de pe continentul nostru. *Euskera*, ca și cultura noastră, era la vremea respectivă într-o stare jalnică. Industria noastră, care avea centrul în Bizkaia, cel mai populat județ, datorită fierului și oțelului precum și a industriei navale, trebuia urgent restructurată. Nu aveam universitate. În sistemul nostru educațional erau puțini profesori care se puteau exprima în ambele limbi cerute în Țara Bascilor. Ca să nu mai menționăm de cât de rău ne-a afectat diferența uriașă dintre fondurile pe care Guvernul Spaniol le colecta de aici și investițiile în teritoriul nostru.

O problemă centrală aici este faptul că Țara Bascilor și-a pierdut autonomia politică după războiul care a avut loc în secolul XIX. Această autonomie s-a bazat pe un pact oficial al autogovernării cu coroana Spaniei. Mulțumită acestui pact, Țara Bascilor a reușit să-și mențină independența sistemului fiscal, care este cunoscut ca *Acordul Economic*. După războiul civil spaniol, independența financiară s-a pierdut din moment ce județele ca Bizkaia și Gipuzkoa au fost considerate trădătoare de către regimul lui Franco, dictatorul spaniol la acel timp, atîta timp cît ele nu i-au susținut ascensiunea. Județul Araba a avut puțin noroc, datorită faptului că multe baze militare au fost instalate pe teritoriul său, și ca o consecință, *Acordul Economic* nu a fost abolit în acest județ. Oricum, Bizkaia și Gipuzkoa, care cuprindeau cea mai mare parte a populației și a potențialului economic, au fost private de acest instrument.

Cu recuperarea autogovernării în 1979, *Acordul economic* a fost reinstabilit și a funcționat după următorul sistem: noi am colectat taxele și ne-am administrat problemele financiare singuri, și am plătit guvernului central pentru competențele pe care ei le controlează în concordanță cu un procentaj care a fost stabilit între Spania și Guvernul Basc. Această sumă a fost revizuită în fiecare an de o comisie formată din experți de ambele părți. Acest procentaj este astăzi de 6,24%. De exemplu, pentru fiecare 100 de euro pe care Guvernul Spaniei îl cheltuiește pe

politică externă, 6,24 va fi plătit de noi. Oricum, aceasta înseamnă că ori de câte ori a existat un transfer de competențe către Țara Bascilor de la guvernul central, a fost făcut înainte un studiu care să se asigure de buna funcționare a acestora. Au existat câteva cazuri în care alte comunități autonome, în care transferul competențelor a avut loc, dar comunitatea nu a fost capabilă să facă față unei asemenea responsabilități.

Acest fapt este remarcabil. Fără libertatea politică de a ne dezvolta propriile noastre planuri de acțiune, nu vom avea parte decât de un nonsens atâta timp cât vom fi în mâinile indiferent cărui partid politic la putere în acel timp. Fără nici o independență

economică sau cel puțin fără mecanisme financiare care dovedesc munca, libertatea, și autonomia poate deveni o sursă de probleme și nu un izvor de soluții.

Nu vreau să vă dau date, dar procentele vorbesc de la sine: din 1991 în 2000, PIB-ul nostru a crescut cu o medie de 3,5% în timp ce media din Spania a fost de 2,6% și cea a UE de 1,8%. PIB-ul pe cap de locuitor a fost în 1998 de 17,588 USD în timp ce cel spaniol în jur de 14,400.

În zilele noastre, în sistemul nostru educațional 75% dintre profesori sunt bilingvi, comparativ cu 5% cîți erau acum 20 de ani. În mod clar acest lucru s-a obținut mulțumită eforturilor sistemului educațional însuși, profesorilor și Guvernului Basc, care a investit din greu în formare și training. Aceste programe de training au implicat faptul că profesorii au lipsit lungi perioade de la clase și au trebuit angajați suplinitori.

În ciuda faptului că statul spaniol continuă să nege transferul de competențe în ceea ce privește cercetarea și tehnologia, cheltuielile noastre în acest domeniu au fost în 1988 în jur de 1,2% din PIB comparativ cu 0,9% în Spania și 1,8% în UE. Statul spaniol a reținut aproximativ 60 milioane de euro care ar trebui dați spre administrare guvernului basc. Scuza prin care aceste fonduri sunt reținute la bugetul central este o politică ipotetică de cercetare de care Țara Bascilor însă nu beneficiază. În orașul și județul în care eu trăiesc, localizat în sudul Țării Bascilor, numai 5% dintre locuitori au declarat la recensămîntul de acum 20 de ani că au ceva cunoștințe de limbă bască. În zilele noastre, procentajul acestora a crescut la 20%. 90% dintre copii studiază în module educaționale bilingve.

Cheltuielile publice în ceea ce privește protecția socială pe cap de locuitor, în concordanță cu datele obținute în 1997, departe de a fi la același nivel cu media UE, a fost undeva în jurul a 3.187 euro în Țara Bascilor în timp ce în Spania a fost de 2.624 euro. Procentual vorbind, în comparație cu media europeană, Țara Bascilor deține doar 59% în timp ce Spania numai 49%.

Guvernul nostru garantează prin lege, tuturor cetățenilor fără venituri și care sunt rezidenți pe acest teritoriu de cel puțin un an, ceea ce noi numim ajutor de bază care este de 476 euro. Această sumă poate crește la 691 euro în funcție de numărul membrilor familiei.

Mulțumită politicii noastre și autonomiei financiare, și chiar dacă guvernul central continuă să nege transferul competențelor juridice, noi suntem capabili să continuăm un program ambițios care dorește să reînnoiască infrastructura. Pentru construirea unei noi Curți de Justiție au fost alocați 180 de milioane euro și 45 de milioane de euro au fost alocați pentru informatizarea sistemului juridic la toate nivelele. Au fost implementate servicii pentru victime, imigranți și deținuți.

Construcția de case este o problemă foarte sensibilă pentru cetățenii noștri și, din păcate, există un deficit structural pe care încercăm să-l corectăm. Rata de investiții la 1.000 de locuitori a crescut din 1996 la 1999 cu o medie de 176.000 euro, în timp ce în Spania nu a atins media de 68.000 euro. Politica de construcții de locuințe dusă de guvernul basc ne-a permis să obținem o rată de maximum 35% din piața de locuințe și sperăm să ajungem la o rată de 50% pînă în 2005. Aceasta va dezvolta o politică socială ce ne va așeza cu 30 de puncte deasupra celei a guvernului spaniol. Pentru a sfîrși această serie de date și pentru a sublinia diferența incredibilă între situația zilelor noastre și cea pe care am trăit-o după criza industrială din anii '70 și o mare parte a anilor '80, doresc să remarc că în zilele noastre, țara se bucură de o economie solidă bazată pe un sector industrial compus din companii mari, mici sau mijlocii care au reușit să creeze sinergii puternice și să ofere o valoare adăugată substanțială și să se deschidă sectorului serviciilor. Cred că nu greșesc dacă afirm că 80% din industria de mașini și utilaje a Spaniei este localizată în Țara Bascilor ca și 65% dintre tipografiile, 50% din industria grea, 40% din producția de oțel, 40% din producția de produse electrocasnice, 25% din industria aeronautică și 12% din cea electronică de calculatoare sau comunicații.

Mai mult, economia noastră a făcut un pas înainte și privește spre viitor. Administrația noastră încurajează îmbunătățirea continuă și inovația tehnologică. Comunitatea noastră adună 17% din toate certificatele de calitate ale statului spaniol, chiar dacă reprezentăm doar 5% din populație. Suntem prima comunitate în termeni relativi și a treia în termeni absoluți în ceea ce privește acest tip de certificate.

Pentru a concluziona, vreau doar să arăt că atunci cînd Spania a devenit membru al UE în 1986 – Țara Bascilor avea un venit de 76% față de media europeană, în timp ce astăzi, după 17 ani, are un venit de 104%. Mesajul pe care am încercat să vi-l transmit este clar: descentralizare, apropierea procesului de luare a deciziei de cetățeni, libertate politică și independență financiară. Și toate acestea prin guverne regionale serioase, care doresc să realizeze un stat al bunăstării pentru cetățenii lor. Poporul basc a dovedit prin fapte și cifre că un nivel de dezvoltare a fost atins și că dorim o dezvoltare în acest sens. Acest lucru ar fi mai ușor de realizat dacă guvernul spaniol ar transfera toate competențele votate prin Referendumul din 1979. Aceste competențe, cum ar fi cea a asigurărilor sociale și forței de muncă, păstrate ilegal de guvernul central, au o maximă importanță în

realizarea planului nostru economic. Dacă aceste competențe s-ar afla în mîna noastră, am putea fi mai activi și mai eficienți în crearea de noi locuri de muncă și, în final, în crearea bunăstării regiunii noastre. Sper că în viitor prietenii noștri transilvăneni se vor bucura de o autonomie similară cu a noastră, în care diversitatea culturală și lingvistică este respectată.

Gábor Kolumbán: O să încerc să rezum cei cincisprezece ani de activitate în domeniu, începînd cu experiența mea de vicepreședinte al UDMR, apoi experiența de opt ani în administrația locală (vicepreședinte și președinte al Consiliului Județean). De asemenea, mi-am petrecut patru ani ca delegat al României la Congresul Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei. În cele două luni în care am fost apropiat Guvernului României (acesta a fost momentul în care legea română de dezvoltare regională a fost elaborată și am lucrat împreună cu domnul Onisei – era la acel moment secretar de stat pentru această problemă – și în acei ani), am fost pus în fața mai multor dificultăți: promovarea ideilor de regionalizare și regionalism, introducerea diversității culturale și promovarea problematicii minorităților naționale și expectațiilor de autonomie culturală în cadrul problematicii regionalizării în România. Am formulat cîteva concluzii, din punctul meu de vedere, pe care aș dori să vi le împărtășesc. Domnul Gherman a început în această dimineață, spunînd că suntem într-o luptă a mentalităților și voi încerca să răspund la cîteva întrebări legate de existența acestei bătălii și de modalitatea în care se poate încheia această bătălie pentru a porni o dezvoltare pașnică, mai creativă, mai cooperantă în această problematică, nu numai în România – această luptă se dă și în Ungaria și în aproape toate țările est-europene și, noi cunoaștem mai puțin aceste lucruri, dar și în țările vestice au fost lupte asemănătoare în anii '70 – '80 – și aș dori să încep cu precizarea că atunci cînd noi vorbim despre integrare și regionalizare, ne aflăm în lumea artefactelor. Toate aceste noțiuni reprezintă creații ale oamenilor și, de obicei, noi creăm lucrurile la care ne gîndim, așa încît aș dori să analizez cîteva dintre conceptele care se situează în spatele acestor artefacte, acestor construcții. Primul concept este *lărgirea UE versus integrarea UE*. Pentru că dacă ați observat, în discursurile politicianilor și a birocratilor din UE ei vorbesc despre lărgirea UE. Deci, dacă aș traduce această declarație ar însemna că „*ne dorim o UE mai mare decît este acum*“, deci este o lărgire, este o expansiune a conceptului de UE, a structurii UE cu cel puțin, sau cel mult cîteva schimbări, numai cele absolut necesare pentru lărgirea UE ca entitate funcțională. Partenerii din UE utilizează noțiunea de „*noi ne vom integra în UE*“, ceea ce înseamnă că ei doresc să schimbe puțin această UE și să devină parte a acestor schimbări. Mai există și această expresie – *noi nu vom merge în Europa pentru că noi sîntem în Europa* – aceasta este o abordare tradiționalistă și istorică. Oricum, acest tip de concept arată că constructorii principali ai UE și luptătorii pentru integrare europeană în Europa

de Est vorbesc despre lucruri diferite. Voi încheia această parte a expunerii mele afirmând că nici una dintre aceste părți nu are dreptate, nici cei care vorbesc de lărgirea Europei – pentru că lărgirea va aduce și modificări calitative –, și nici cei care adoptă retorica integrării pentru că aspirațiile și dorințele lor nu se vor reflecta 100% în noua UE. Noi vom crea o entitate ce se va numi UE, dar care va fi radical diferită de ce este acum UE, și radical diferită de expectațiile țărilor est-europene. Aceasta este o problemă fundamentală de strategie pentru că, dacă planifici și începi să acționezi bazat pe viziuni diferite, este foarte dificil să ai o cooperare pe aceeași strategie. Este aproape sigur că avem două strategii. Și este foarte dificil să le legi și să le aduci la același numitor și să nu ai o risipă de resurse utilizate pentru aceste strategii.

A doua problemă este legată de *regionalizare și regionalism*. Este clar, și a fost prezentat de la început, că regionalizarea este un proces birocratic de construcție instituțională condus de voința politică, și este clar că pentru că este un proces birocratic, este vorba de o vînătoare de bani, și este vorba despre distribuția fondurilor, și este vorba despre măsurarea și dezbaterea GDP. Doresc să fac doar un mic comentariu: problema de a exista Budapesta, de exemplu, ca regiune sau nu, este decisă pînă la urmă de fonduri – dezbaterea încă continuă - pentru că dacă Budapesta este o regiune, atunci GDP-ul va fi mai mare decît este în mod obiectiv pentru o regiune, și este mai bine să ai o regiune mai mare căci atunci GDP-ul va fi mai redus. Nu are nimic în comun cu regionalismul și cu existența unor entități regionale, așa cum au fost aici definite și menționate. Problema lăsării deoparte a abordării regionaliste în procesul de regionalizare este una foarte serioasă și va avea efecte perverse foarte mari, pentru că – ați menționat ideea unei autonomii politice și a libertății economice – identitatea regională este, de asemenea, un element al creșterii bunăstării. Fără identitate regională nu poți să completezi expectațiile de a avea o bună guvernare în sensul coeziunii sociale, respectul în fața comunității care este dincolo de regiune. Eu realizez că există o serie de probleme legate de regionalizare și integrare și aceste două procese se influențează într-un fel unul pe altul pentru că, dacă utilizăm resursele de integrare – ca de exemplu fondurile – pentru realizarea expectațiilor de regionalizare, se schimbă strategiile și chiar instituțiile de decizie. Una dintre falsele argumentări din spatele politicilor regionaliste este că politicile de dezvoltare regionale vor diminua sau chiar aboli diferențele socio-economice dintre regiuni. Orice cercetare experimentală a politicilor UE de dezvoltare europeană arată că discrepanțele socio-economice cresc, nu scad. Acestea sunt fapte și cifre. De fapt, argumentația de bază pentru regionalizare este o falsă argumentare politică. Aș dori să reflectăm asupra faptului că această argumentare este atît de puternică încît nimeni nu lansează întrebări — pentru că adevăratul scop este găsirea de fonduri pentru dezvoltare. Așa că regionalizarea nu se referă

la diminuarea diferențelor socio-economice – așa cum sunt prezentate în legea românească, de asemenea – ci la obținerea de fonduri pentru strategiile de dezvoltare regională, pentru realizarea aspirațiilor regionale proprii, finanțarea propriilor aspirații economice regionale. Aș dori să ridic întrebarea – dacă este așa, și ca cercetător în științe regionale accept faptele și cifrele, că în literatura de specialitate nimeni nu neagă că politicile de dezvoltare regională nu diminuează diferențele – de ce nu vorbim despre dezvoltare? De ce nu vorbim despre dorințele și interesele reale din spatele energiilor regionaliste? Eu cred, și nu sunt convins că este răspunsul exact, dar eu cred că teama de regionalism este răspunsul acestei întrebări, pentru că nu poți răspunde acestei întrebări – ce fel de dezvoltare vrei într-o regiune? – dacă negi regionalismul. Dacă accepți regionalismul, atunci va trebui să faci designul regiunilor în concordanță cu regionalismul și apoi va trebui să întrebi comunitățile dintr-o regiune ce tip de dezvoltare preferă. Și asta ar însemna respect pentru principiul subsidiarității, și asta ar crea o dezbatere complet diferită a destinatarilor fondurilor și a celor care vor contribui. Aceasta este concluzia mea, dacă vom încerca și vom reuși să schimbăm dezbaterea despre regionalizare și să o subordonăm dezbaterii despre dezvoltare, aceasta ar putea crea cooperare și sinergie între oamenii care dau resursele – luptătorii – și oamenii care le primesc, pentru că dezvoltarea poate genera parteneriate între donor și acceptor. Distribuția fondurilor este o luptă politică care se poate distorsiona tot timpul din cauza agendei ascunse sau problemelor conceptuale atunci când ne gândim la viitorul UE — nu spunem ceea ce gândim dar încercăm să luăm din acest proces cât mai mult cu puțință în concordanță cu agenda ascunsă. Și nu este corect. Aceasta este observația mea, dezbaterea actuală dintre țările est-europene și vest-europene, experți, politicieni nu este corectă. Cineva trișează sau amîndouă părțile trișează. Dacă nu vom sfîrși aceste discuții incorecte, vom produce o risipă de resurse și nu vom genera dezvoltarea de care este nevoie în întreaga Europă, în toată regiunea. Pentru că dezvoltarea vine dinspre oameni. Dacă oamenii nu primesc ceea ce ei își doresc, nu vor fi motivați să genereze bunăstare, vor fi doar consumatori de fonduri și vor vîna bani.

Gusztáv Molnár: Aș dori să adaug cîteva cuvinte despre specificitățile identității regionale transilvănene. Aici noi avem cel puțin două comunități cu rădăcini istorice foarte profunde și cu identitate națională, mă refer la români și maghiari. Desigur există și alte comunități: germanii, slovacii etc. Dar cei doi jucători principali sunt românii și maghiarii. Cred – și Grupul Provincia a pus în centrul dezbaterii această întrebare – că în Transilvania există șanse de a crea o identitate foarte specifică trans-etnică, comună tuturor comunităților care locuiesc aici. Este un exemplu foarte interesant la nivel european pentru că cele mai multe provincii sau regiuni, acele regiuni cunoscute ca regiuni constituționale în Europa de Vest se bazează pe o singură comunitate: scoțienii, catalanii, bascii. Aceasta ar

putea fi o contribuție foarte specifică a Transilvaniei la dezbateră mai generală la nivelul european.

Gorka Knorr Borrás: Aș dori să fac un foarte scurt comentariu. Ați menționat identitatea trans-etnică. Aș exemplifica cu Tirolul de Sud din Italia. Și cred că ar fi un fel de mini-Europă în Transilvania. Problema este că statul nostru Spania - pentru că noi avem o autonomie, ceea ce este foarte important în comparație cu ce aveți voi aici – vorbește cu ușurință de a împărți suveranitatea cu Danemarca, de exemplu, dar nu cu catalanii sau bascii. Îi va fi foarte greu statului să-și împartă suveranitatea cu voi. Va trebui să schimbăm acest lucru.

Gábor Kolumbán: În legătură cu această problemă a definiției, trebuie să o luăm în considerare pentru că este dificil să vorbești despre ceva pentru care nu ai o definiție sigură. În conformitate cu științele regionale, definiția regiunii se bazează atât pe auto-organizarea regiunii cât și pe integrarea în interiorul granițelor. Așa că vorbim despre identitate regională, vorbim despre auto-organizarea structurilor instituționale și vorbim despre regionalizare în termeni de regionalizare politică. Pentru a clarifica discuția, utilizăm termenii de regiuni culturale, economice, politice, administrative unde prioritățile acestor trei niveluri sunt diferite. În regiunile culturale identitățile sunt foarte puternice, în regiunile administrative avem instituții regionale care sunt guvernate de principii externe regiunii, servesc la dezvoltarea regiunii. Consider că dezbateră este într-un fel artificială în această privință pentru că în fiecare tratat și chiar în Carta Autonomiei Regionale există o definiție a ce este regiunea.

Jerzy Gorzelik: Doamnelor și domnilor, aș dori să vă mulțumesc pentru invitație și pentru posibilitatea de a vă prezenta câteva teme privind regionalizarea în Polonia, reforma administrativă care a avut loc în 1999 și opinia organizației mele asupra acestui proces și asupra formei în care acest proces s-a derulat în Polonia. Înainte de a vorbi despre procesul de regionalizare în Polonia, vă voi prezenta pe scurt regiunea mea. Mai întâi voi răspunde la întrebarea de bază, ce sunt cu adevărat aceste regiuni? Această regiune — Silezia — este localizată în Europa, între Polonia și Germania. Cea mai mare parte din Silezia este acum parte a Republicii Polonia, iar partea sudică a Sileziei Superioare aparține Republicii Cehe. Deci regiunea este divizată de granița politică a acestor state care se vor alătura UE în anul următor. Acest loc al regiunii mele în Europa a constituit mulți ani un punct problemă și a cauzat multe tensiuni politice care se vor reflecta în prezentarea pe scurt a istoriei sileziene. În Evul Mediu, secolele VIII-IX, Silezia făcea parte din Moravia Mare, așa cum este general recunoscut de către istorici, iar mai apoi din Boemia. În 919 regiunea a fost anexată de polonezi, dar în secolul al XII-lea i s-a conferit un anumit fel de independență ca urmare a despărțirii puterii centrale. În secolul XIV, prinții silezieni acceptă suveranitatea împăratului Boemiei și împreună cu alte țări boemiene intră în Imperiul Habsburgic în 1526.

Vedeți deci cât de multe țări sunt deja reprezentate la seminar: Moravia, Slovacia, Ungaria Superioară ca părți ale monarhiei habsburgice — și Transilvania, iar mai târziu și Polonia. În secolul XVIII, Silezia a devenit prusacă în urma războiului silezian între Prusia și habsburgi, numai o mică parte din Silezia Superioară a rămas sub reguli austriece. Următoarea partiție a Sileziei s-a petrecut după Marele Război: Silezia austriacă a fost împărțită între Cehoslovacia și Polonia, iar Silezia prusacă devine Silezia germană ca urmare a referendumului din 1871 și este divizată între Polonia și Germania. Înainte de cel de al II-lea război mondial, ca un rezultat al Pactului Munik, Silezia Cehă, sau Cehoslovacă va fi împărțită între Polonia și Germania. Așa cum vedeți, istoria silezienilor este una a partițiilor și a schimbărilor de afiliere la diferite state sau țări. La aceasta ar trebui să adăug deportările din Silezia Inferioară, care au schimbat viața oamenilor de aici, dar au fost și multe deportări din Silezia Superioară. Voi vorbi despre Silezia Superioară pentru că mișcarea din care fac parte activează numai în această parte a țării. Este singura parte din țară în care putem vorbi despre sentimente regionale, despre identități regionale. Sunt sigur că sentimentele regionale se vor dezvolta, se vor trezi și în sînul noilor locuitori din Silezia Inferioară, dar mai trebuie să treacă timp. Mișcarea noastră este reprezentată și în Silezia Inferioară, dar nu se compară cu potențialul nostru din Silezia Superioară. Această mișcare a fost creată în 1990, așa că noi am crescut în realitatea determinată de reforma administrativă din 1975, din care au rezultat cele 45 voievodate sau provincii, entități mici fără legătură cu identitatea regională și istorică. Ca un rezultat al acestei reforme, Silezia Superioară a fost împărțită în 4 districte și nici una dintre aceste provincii nu a fost pur sileziană. Teritoriile sileziene au fost conectate la teritoriile nesileziene și s-au format aceste patru districte. Încă de la începuturile sale, Mișcarea pentru Autonomie Sileziană a cerut unificarea teritoriilor sileziene într-o singură unitate administrativ-teritorială, într-un singur voievodat, și ne-am pus mari speranțe în reforma administrativă din 1999. Rezultatele acestei reforme ne-au dezamăgit pentru că Silezia Superioară a fost împărțită în trei unități, în trei voievodate, din care unul este numit Silezian. Voi vorbi acum despre aceste două entități administrative: după cum se poate vedea și pe hartă, există și un voievodat care se numește Silezia Inferioară. Acest voievodat nu respectă decupajul istoric al Sileziei Inferioare. Problemele Sileziei pornesc și de la utilizarea termenului de voievodat, care este înrădăcinat în tradiția poloneză. Voi vorbi puțin și despre județe și competențele lor mai târziu. Partea estică a provinciei, câteva județe nu sunt teritorii sileziene. Aproape o jumătate din Provincia Sileziană este teritoriu ne-silezian. Puteți vedea, Polonia, ca și alte state tradițional centraliste, a creat unități artificiale și le-a dat nume istorice ca Silezia, dar acestea nu răspund așteptărilor mișcărilor regionaliste. Ceea ce este foarte caracteristic acestei provincii este concentrarea industriei grele, industrie grea care a fost sursa prosperității noastre la începutul, sau în prima

jumătate a secolului XX, dar care acum, fiind foarte veche, a devenit o problemă economică foarte serioasă. Cele mai multe oțelării sau industrii legate de articolele de oțel sunt arondate acestui voievodat, este o zonă cu o densitate de populație foarte mare, cu orașe ca Katowice, care este capitala acestei provincii. A doua provincie care include zone ale Sileziei Superioare este Apola. Apola este capitala Sileziei Superioare, capitala istorică. Acest district este mult mai mic decât Silezia, este la fel de dens populat ca și partea estică a Sileziei Superioare, conține județe din Silezia Superioară și două județe din Silezia Inferioară. Deci această tradițională împărțire a Sileziei în două unități nu a fost respectată de această reformă. Această provincie este destul de slabă din punct de vedere economic. Noua împărțire teritorială a Poloniei din 1999 ne-a adus 16 provincii, așa numitele regiuni, 308 județe pe care noi le numim *poviatz* și aceste județe sunt unități noi create, 65 orașe și 2489 comune, *comunas*. Ele au fost realizate cu 9 ani în urmă. Care sunt sarcinile acestor unități locale pe trei nivele? Le putem împărți în două părți: responsabilități directe ale unităților și responsabilități trasate lor de statut din partea guvernului central. Este diviziunea de bază. Care sunt finanțările unităților locale? Aceasta este întrebarea crucială și există o dezbatere publică referitoare la finanțarea unităților locale în Polonia. Este, de fapt, o dezbatere despre venituri, fonduri subsidiare și finațări. Sunt trei tipuri de bază: primul și cel mai important în opinia mea, este venitul propriu format din taxele locale, taxe împărțite cu bugetul statului și unitățile teritoriale și venituri din proprietăți. Cel de al doilea tip sunt venituri din subsidiarități generale și reprezintă îndatoririle pe care unitățile le realizează la cererea centrului. Cel de al treilea tip sunt finațările. Care sunt sarcinile comunelor la cel mai de jos nivel al autogovernării poloneze sau, mai degrabă, care sunt ariile de activitate? Prima este educația publică. Comunele conduc grădinițele, școlile primare și gimnaziile. Ele sunt responsabile de menținerea infrastructurilor și de angajării unităților școlare menționate. O altă sarcină se referă la asistența socială, care include și centre locale, o altă responsabilitate vizează sistemul de sănătate. Comunele sunt responsabile de sistemul primar de sănătate. Comunele mențin de asemenea, infrastructurile: drumurile, podurile le aparțin. Managementul teritoriului este de asemenea foarte important, comunele pregătesc planuri pentru amenajarea teritoriului, care determină modul de folosire al terenului. Comunele au în proprietate teren care este utilizat în diferite scopuri. Apoi mai sunt serviciile culturale: bibliotecile locale, muzeele mici. Sportul și turismul reprezintă o altă responsabilitate – în special promovarea acestei activități în rândul elevilor, ordinea și siguranța publică. Aici, competențele comunei sunt foarte limitate, se include aici și protecția împotriva incendiilor și inundațiilor. Responsabilitățile ariilor de activitate ale județelor includ de asemenea sănătatea – județele răspund de managementul spitalelor, educația – incluzând școlile primare speciale, internate și cele mai multe

gimnazii; asigurările sociale, ca de exemplu atribuirea de locuințe pentru săraci; cultura – în special protecția monumentelor de artă; transporturile din raza județului – construcția și întreținerea drumurilor județene. O altă responsabilitate importantă se referă la șomaj – există agențiile de ocupare a forței de muncă județene. Protecția împotriva inundațiilor, supervizarea arhitectonică, protecția ordinii și siguranței publice, precum și planificarea împotriva pericolelor sunt drepturi ale județelor. Responsabilitățile voievodatelor nu sunt atât de numeroase ca în cazul comunelor sau județelor: voievodatele conduc spitalele principale și cele specializate, învățământul superior – la nivel de licență, cultura – incluzând conducerea teatrelor de operă, filarmonicilor și bibliotecilor mari, modernizarea drumurilor, managementul apei precum și conducerea oficiilor de muncă de la nivel voievodal. În acelaș timp există niveluri de autoguvernare, dar și prelungiri ale autorității statului. Acestea cauzează multe tensiuni între cele două niveluri în provincii. Pe lângă administrarea autogovernată avem și așa-numita administrație unificată, care este supravegheată de voievod, care este numit de guvernul central. Această administrație unificată include pe comandantul poliției, care este numit de voievod, comandantul departamentului de pompieri al provinciei, superintendentul școlar, superindendentul arhitectural al provinciei, conservarea monumentelor din provincie, superintendentul farmaciilor din provincie, superintendentul de mediu al provinciei. Am redat doar lista funcționarilor principali numiți de voievod. După cum puteți vedea, voievodul supervizează aproape toată viața publică. Cu excepția administrației unificate sau reunite care este condusă de voievod, în fiecare provincie există și organisme ale administrației care nu se subordonează voievodului ci ministrului de specialitate. De fapt, putem vorbi de trei niveluri de conducere în provinciile poloneze. Care sunt cererile noastre? Care sunt cererile Mișcării de Autonomie Sileziană? Vă puteți imagina că rezultatele reformei administrative din Polonia din 1999, nu au răspuns așteptărilor noastre. Noi am propus cu totul altceva, mult mai profund, o reformă mai radicală a administrației publice și a structurilor de stat. Cererile noastre sunt:

- transformarea Poloniei într-o federație de provincii autonome. Este un obiectiv strategic al mișcării noastre, pe care nu îl putem realiza singuri pentru că reprezentăm doar o singură provincie și identitatea regională nu este așa de puternică în alte regiuni cu tradiții politice diferite cum este în Silezia Superioară. Iar regiunile din centrul și estul Poloniei sînt mai obișnuite cu guvernarea centralistă și, ca urmare, mai ușor de acceptat de politicienii locali și de locuitorii acestor regiuni;

- crearea regiunilor autonome Silezia Superioară și Silezia Inferioară în cadrul granițelor istorice și fără includerea de teritoriu nesilezian.

- parlamentele locale trebuie alese în toate regiunile. Aceste parlamente trebuie să aibă putere legislativă. Noi am avut odinioară un asemenea parlament,

așa cum am avut și trezorerie sileziană. A fost poate cea mai bună autonomie, cea interbelică, în ciuda poziției foarte puternice a voievodului numit de puterea centrală.

- un președinte ales trebuie să fie capul regiunii. Noi vrem să înlocuim voievodul numit de primul ministru cu un președinte ales.

- regiunile trebuie să aibă în administrare nu mai puțin de 60% din impozite.

- regiunile nu trebuie să fie o copie la scară a guvernului central. Acest lucru este foarte important în Silezia Superioară, care este o regiune diversă.

Acesta este programul nostru în câteva cuvinte. După cum puteți vedea, așteptările noastre sunt departe de a fi realizate prin ultima reformă. Voi rezuma și realizările acestei reforme:

-crearea provinciilor cu adunări alese. Acest lucru nu au existat înainte de 1999, nu au existat organisme alese la acest nivel;

-recrearea unităților administrative – *poviatz* – pe care le numim județe. Acestea sunt cele două puncte importante pe care le-a adus reforma de acum

patru ani. Dar există un sentiment comun că, după această reformă, după îmbogățirea unor extinderi ale descentralizării, va avea loc recentralizarea. Un exemplu spectaculos de recentralizare al acestui guvern a fost mutarea fondurilor de sănătate de la nivel regional într-un singur fond la nivel național. Este un lucru foarte important pentru sistemul de sănătate regional. Regiunile, județele sunt manipulate de guvernul central. Unul dintre exemplele pe care pot să le menționez a avut loc în iunie. Autoritățile din Varșovia au permis comunelor să ridice cota taxelor locale. Aparent pare a fi profitabil pentru comune și autogovernare dar, în același timp, guvernul central a tăiat radical fondurile subsidiare. De fapt comunele au fost forțate să crească taxele crescând astfel nemulțumirea în rândul locuitorilor. Cel care a profitat de pe urma acestei măsuri a fost guvernul central. Acest exemplu poate reflecta adevărata natură a reformei ce a avut loc în Polonia.

Zsolt Szilágyi: Aș dori să salut în primul rând organizatorii și să le mulțumesc pentru invitație, iar, în al doilea rând, aș dori să salut titlul seminarului. „Regionalizare” și „integrare” sunt două dimensiuni care nu au sens una fără cealaltă. În al treilea rând, aș vrea să vă prezint foarte pe scurt punctul meu de vedere, fiind conștient că noi avem identitate multiplă în Europa. Noi avem identitate regională, etnică, religioasă etc. Acum trei zile am avut o întâlnire la Comisia de Politică Externă, cu domnul Geoană. Domnul Geoană a spus că România nu a închis capitolele cele mai sensibile de negociere cu UE: regionalizare – agricultură – buget. Și a menționat, ca exemplu, Polonia. Polonia ar putea fi un bun exemplu pentru România, și subscriu la aceasta, pentru că Polonia are suficientă mobilitate, sensibilitate, și respinge modul rigid de abordare al regionalizării. Polonia a arătat suficientă mobilitate în comparație cu România pentru a face pași importanți, pași în acest proiect. Aș dori să spun, și acesta este primul meu punct de vedere, că nivelul regional este cel mai sensibil indicator în

ceea ce privește nivelul de integrare a țării în structurile europene. Un alt indicator sensibil este modul de a trata minoritățile, orice fel de minorități. Comunitățile regionale, sunt într-un al treilea rînd comunități minoritare. Să ne întoarcem la multiplele identități: regionale, etnice și religioase. Acestea ar trebui incluse și problemele cauzate de acestea ar trebui rezolvate de procesul de integrare. Deci eu nu cred că Europa va fi un succes sau integrarea statelor est-europene va fi un succes fără rezolvarea acestor probleme. În acest mod noi practicăm diferite forme de autonomie. Recent, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a arătat într-un raport – scris de Andreas Gross – reprezentantul Elveției – experiențele pozitive recomandate pentru statele europene: diferite stadii de autonomie pentru a preveni conflicte. În acest fel, din acest punct de vedere Europa va fi o Europă a diferitelor niveluri de autonomie. Deci nivelul de integrare al unei țări este dat de modul în care respectiva țară aplică autonomia, de modul în care regiunile pot fi conectate altor regiuni europene fără aportul centrului. Nu cred că integrarea României, a Ungariei, a Poloniei poate să fie una de succes doar prin aportul guvernului central, fără regiuni, fără a utiliza rolul regiunilor. În această vară, am întâlnit un scoțian, membru al parlamentului, și i-am spus că sunt un maghiar din Transilvania și că România trebuie să se alăture UE. Și el a spus că „*dacă dorești ceva cu adevărat bun, încearcă să formulezi interesele transilvănenilor înainte ca România să fie acceptată în UE încearcă să formulezi și să prezinți interesele maghiarilor care trăiesc în România, încearcă să prezinți aceste două interese în mod egal, cu aceeași intensitate, și fii convins că UE nu va rezolva problema ta dacă nu prezinți problema ta în timpul procesului și dacă nu încerci să prezinți problema ta la Bruxelles. Deci, în acest mod să articulezi interesele regiunii procesului de integrare. Încearcă să prezinți interesele Transilvaniei la Bruxelles. Nu contează care este percepția Bucureștiului, dacă Bucureștiul agreează acest lucru sau nu, pentru că noi suntem responsabili pentru asta, nu Bucureștiul.*” Deci aceste lucruri sunt importante de știut pentru că întreg procesul de negociere este făcut de guvernul central, iar interesele regiunilor - Transilvania, Moldova, Dobrogea etc. – nu sunt implicate în proces. Deci noi ar trebui să facem aceste lucruri, să reprezentăm aceste interese și să facem integrarea una de succes. În ultimul rînd, în acest proces trebuie să existe solidaritatea dintre forțele politice. Acești regionaliști trebuie să lucreze împreună. Nu contează dacă sunt din Italia, Scoția sau Transilvania. Noi trebuie să facem împreună aceste lucruri. În procesul de creare a noii Constituții Europene au fost ocolite două puncte majore: interesele regiunilor nu sunt suficient reprezentate și interesele minorităților nu sunt reprezentate. Sunt două greșeli, dar procesul nu s-a sfârșit, așa că trebuie să încercăm să le rezolvăm, să lucrăm la asta împreună.

Viorel Coifan: Doresc să spun dintr-un început că PNL are un document de poziție referitor la problema regionalizării în România, dar el este neoficial pentru că nu a primit încă acceptul formal – probabil că peste două luni – deci discutăm

despre un draft, dar care reprezintă în mare parte ceea ce PNL consideră abordarea despre o construcție regională a României. Vreau să fac o remarcă – multă lume face o confuzie de termeni între regionalizare și regionalism – pornind de la conceptul că regiunea reprezintă un binom, spațiu-comunitate locală, în funcție de modul în care noi acționăm asupra uneia sau altei componente a acestui binom, rezultă ceea ce e simplist spus „regionalizare” sau „regionalism”. Regionalizarea este un proces care are un sens descendent, de la centru spre provincie, cu o vocație mai mult economică sau administrativă și care pornește de la conștientizarea ideii că există dezechilibre regionale și că ele trebuie corectate, pe când regionalismul este mai mult un curent politic care insistă mai mult asupra comunității locale, percepută ca fiind depozitara unei tradiții istorice, identitare, culturale – pentru că s-a vorbit foarte mult despre identitate regională – și care are o traiectorie ascendentă din provincie, din zonă înspre centru pentru a oficializa această percepție. Eu sunt timișorean și fac parte dintr-o provincie, Banat, care, vă spun sincer, nu are o identitate atât de puternică ca și Transilvania. Explicația este foarte simplă. Banatul este o creație după 1716, în urma cuceririi de către prințul Eugeniu de Savoia – un italian crescut la curtea franceză și în slujba Imperiului Habsburgic, deci dacă vreți un european în felul lui – și care a făcut Banatul. Un fel de El Dorado în care nu există doar două etnii care să aibă relații conflictuale, există multe etnii într-o proporție europeană și, prin urmare, un spirit de toleranță pe care îl recomand tuturor acelorora din Țara Românească. Deci, pe de o parte, există tendința centralistă și frica de a pierde influența în teritoriile considerate ca fiind ocupate — și aceasta este o chestiune de mentalitate care încă mai funcționează la noi —, dar există și nostalgii după timpuri revolute. Prin urmare, cred că putem să abordăm subiectul cu detașare. Aș dori să spun dintr-un început că PNL este pentru regionalizare. El nu este, în schimb, pentru federalizare. Nu este pentru federalizare din motive care au fost expuse în mai multe documente și care reprezintă punctele de vedere al unui partid, nu trebuie să fie împărțite și de celelalte. Și acum aș dori să spun însă, că noi considerăm procesul de regionalizare în România ca fiind un proces consumator de timp și de resurse și considerăm că el trebuie să aibe o dinamică mai accentuată paralel cu descentralizarea, pentru că nu putem vorbi de regionalizare pînă nu am epuizat pînă la limitele firești procesul de descentralizare, altfel riscăm să compromitem această nobilă idee. Aș vrea să spun, fără să insist prea mult, că în România conceptul de regionalizare nu este privit cu mefiență numai datorită „eforturilor” partidului de guvernămînt de a compromite termenul, ci și datorită faptului că au existat două experiențe suis-generis, dar ambele nefericite. În 1938, după instaurarea dictaturii Regelui Carol al II-lea, s-a dat o nouă lege administrativ-teritorială, care împărțea România în comune, plase, județe și ținuturi. (...) Întîmplarea face ca fostul ținut Timiș-Torontal să aibă exact aceeași dimensiune

ca Regiunea 5 Vest de la ora actuală, după Legea dezvoltării regionale. Sigur că nu a funcționat această regiune din două motive: pentru că a început războiul din '41, iar pe de altă parte, guvernatorul, președintele, dacă vreți, al acestei regiuni era de fapt rezident regal plătit. Dar asta era România: și primarii erau pe vremea aceea numiți și nu aleși. Iată motive suficiente pentru a compromite ideea de ținut. După al II-lea război mondial, în timpul ocupației sovietice și comuniste au funcționat pînă în 1964, regiuni. Acele regiuni erau însă niște teritorii care cuprindeau în principiu mai multe județe, dar care nu aveau organisme alese în mod democratic, nu aveau competențe decizionale și financiare și, în general, nu exista nici un fel de democrație. Cu alte cuvinte, nu erau regiuni în autenticul sens al cuvîntului. În 1968, cînd Ceaușescu a revenit la județe, n-a făcut decît să restaureze un sistem dispus pe două niveluri și care a existat în perioada interbelică și în același timp să rezolve o chestiune politică pe care lumea o uită. El nu dorea să aibă de-a face cu 8 sau 10 secretari puternici ai PCR, ci dorea să discute cu 42 de secretari ai Comitetelor de partid județene, potrivit politicii *divide et impera*. Asta era o cauză care, din păcate, nu știu de ce, nu se accentuează. Prin urmare, în acest context, sigur că a discuta despre regionalizare strîrnește în primul rînd o reacție a județelor mai mici, este cazul județului Arad – de exemplu – care în timpul existenței regiunilor de tip comunist a fost sistematic devalizat de resursele sale în beneficiul județului Timiș, cu capitala la Timișoara. Arădenii au rămas cu acest reflex, orice formulă de coagulare strîrnește aceeași reacție – „a! timișorenii din nou doresc să ne ia!” – pe care o avem noi față de centru, față de București. La ora actuală, în cadrul procesului de regionalizare în România, există doar o singură lege, Legea dezvoltării regionale, Legea 151 din 1997, care din păcate a fost mutilată începînd din anul 2000 pînă la a nu i se mai regăsi substanța. Ce înseamnă acest lucru? Că în România au fost definite 8 regiuni de dezvoltare, și vreau să spun că nu sîntem singurii, și în Ungaria, cu un an înainte, a apărut Legea 26 a dezvoltării teritoriului, cu alte cuvinte colegii maghiari vor înțelege perfect la ceea ce mă refer eu. S-au definit 8 regiuni de dezvoltare care nu sunt unități administrativ teritoriale, ci sunt formule de cooperare între județe avînd drept scop reducerea dezechilibrelor, disparităților regionale constatate în România. Această lege a fost rezultatul unui studiu numit *Carta verde a dezvoltării regionale din România* care a fost produs și sponsorizat de către Comisia Europeană - Delegația de la București și de o serie de – să zicem – specialiști – efectiv, cu modestie, am lucrat și eu acolo, pentru că eram președinte de consiliu județean și am avut un cuvînt de spus. Și acolo s-a spus foarte clar: această formulă de coagulare, pe lîngă vocația economică și anume aceea de a reduce disparitățile, pentru că cele 42 de județe românești au fost împărțite în patru categorii: județe foarte dezvoltate, județe dezvoltate, județe slab dezvoltate și județe foarte slab dezvoltate în funcție de un indicator agreat, care reprezenta numărul de paturi la

1000 de locuitori, numărul de km de drum pe o suprafață de 100 de km² ș.a.m.d. Patru județe din România se bucurau de culoarea albă, care însemna cel mai dezvoltat județ și anume: județul Timiș – îmi pare rău pentru Cluj, dar Clujul nu era –, Sibiu, Brașov și București. Existau după aceea cu culoarea brună așa-numitele pungi de sărăcie cronice a României, era vorba de Teleorman, Vaslui și nu mai știu exact încă ce județe situate în Moldova, și Botoșani. Atunci, problema era ca să se aducă la o culoare, nu așa un gri cenușiu, dar să se egalizeze culorile, nu luând de la unii și dând la ceilalți, ci făcând o politică de atragere a fondurilor de coeziune. Ce s-a întâmplat în realitate? Asta era vocația economică, dar mai era încă o vocație morală. Pentru prima dată județele erau puse să coopereze, deci să învețe societatea românească valențele pozitive ale cooperării. Cu alte cuvinte, să identifice acele programe care satisfăceau nu interesele unui județ, ci interese de relevanță regională. Evident, după buna practică românească – și Landaburru a explicat lucrul acesta foarte clar acum câteva luni de zile, dacă nu un an –, fondurile structurale atrase au fost dirijate de la București spre regiunile de dezvoltare și fragmentate între președinții consiliilor județene în maniera următoare: astăzi am eu un program, mâine ai tu și prin urmare toată lumea să fie mulțumită, distrugându-se relevanța regională a proiectelor. Legea aceasta, dacă ar fi permis regiunilor de dezvoltare să funcționeze, pentru că ele nu funcționează, ar fi trebuit să conducă logic la reforma administrativ-teritorială. Aici sunt însă chestiuni de discutat. Regiunile de dezvoltare, nu în totalitatea lor, au fost *taliat* corect, pentru că a fost foarte greu să se găsească echilibrul între structuri economice asemănătoare, între tradiție istorică comună, între interese politice. Și cunosc cel puțin două județe care au fost ancorate artificial de alte două județe ca să nu fie de capul lor. Este vorba de Harghita și Covasna. Și nu am spus-o eu, a spus-o Karen Fogg, șefa Delegației UE la București. Iată un compromis. Al doilea compromis a fost faptul că județe din Dobrogea făceau parte din aceeași regiune de dezvoltare cu Vrancea. Ori românii știu foarte bine că există foarte puține asemănări între o zonă și alta, asemănări istorice sau de altă natură între un județ din Dobrogea, recent ajuns în România, și ținutul Vrancei de unde Ștefan cel Mare și-a luat pe fiii Vrînceoaiiei. Întâmplarea face ca regiunea din care vin eu, 5 Vest se găsește exact pe structura Banatului românesc. Vreau să spun că – nu intru în amănuntele de organizare a Legii 151, dar exista o formulă de cooperare cu statul – și aici ajungem la o întrebare: Cum trebuie să coopereze regiunea cu statul? Exemplul francez vorbește de contract între stat și regiune, landurile germane au alt mecanism, deci în general trebuie găsit acest mecanism. Din păcate, nu a existat Fondul Național de Dezvoltare Regională, care era contribuția românească la dezvoltarea regiunilor de dezvoltare. Nu a funcționat din varii motive. Vreau să spun că pînă în anul 2000, *Consiliul Național al Dezvoltării Regionale*, care cuprindea jumătate membri aleși – asta însemna președinții regiunilor de dezvoltare care era unul dintre

președinții consiliilor județene și care se rotea și cu vicepreședintele său, iar ceilalți 16 erau ministeriabili, era pus sub autoritatea primului ministru. În anul 2000, după alegerile din noiembrie, primul lucru a fost că s-a luat de sub autoritatea primului ministru zicându-se că nu se ocupă primul ministru de patronajul unui fleac – care înseamnă dezvoltarea regională, și a fost trecut sub autoritatea unui ministru al unui Minister care nu mai există la ora actuală – Ministerul Dezvoltării și Prognozei – și care avea dublă calitate: și centra, și da cu capul. Asta nici la fotbal nu se poate întâmpla. Cu alte cuvinte, era și membru în Consiliu, dar și coordona acest Consiliu. Și pot să dau și alte exemple prin care legea a fost pervertită de la intenția sa inițială. Doresc să spun că noi am făcut o fișă sintetică, pe care am propus-o PNL, și care se numește *Principii de organizare și funcționare a unei regiuni din România*. Sursa bibliografică este *Conferința Miniștrilor europeni responsabili pentru guvernarea locală și regională* care a avut loc la Helsinki în iunie 2002, iar anul acesta nu știu dacă nu va avea loc în Polonia. Și atunci, acolo s-au identificat 6 tipuri de regiuni posibile în Europa. Începând de la regiunile puternice cu puteri administrative: Catalonia, Țara Bascilor, Lombardia, Piemontul – aceste state au statut regional înscris în Constituție, deci Italia este un stat unitar regional, constituit pe principii regionale – și mergând pînă la regiunile administrative care nu au decît competențe limitate. În acest sens, dacă uităm că regiunea trebuie să fie o unitate de tip NUTS 2 și ne referim la județ, care este sub statul unitar, are organism ales ș.a.m.d., constatăm că ne încadrăm în tipul 6 de regiune, care înseamnă regiune cu putere decizională și consilii alese direct, deci fără putere legislativă, dar cu putere decizională, pentru că există regiuni de tip 5 care nu au putere decizională. Și atunci:

1. Ne interesează poziția instituțională a regiunilor în raport cu statul, competențele autorităților regionale – putere decizională și de reglementare fără a avea putere legislativă în implementarea competențelor sale – ariile competențelor sunt date de Constituție și de legi organice. Regiunea poate avea suplimentar puteri delegate de către autoritățile centrale. Regiunea poate partaja pe bază de acord competențe cu autoritățile centrale.

2. Relații cu alte autorități locale: regiunea nu este ierarhic superioară altor autorități locale, cu alte cuvinte nu limităm statul la nivelul regiunii, ci lăsăm să curgă competențele în jos. Regiunea poate avea posibilitatea de a coopera cu alte autorități locale.

3. Participarea la procesul decizional al statului: regiunea poate și trebuie să fie implicată în elaborarea legilor naționale ce afectează competențele sale.

4. Regiunea poate să fie reprezentată fie în Comitetul regiunilor din cadrul UE, fie în cadrul Congresului puterilor locale și regionale ale CE.

5. Acum ajungem la un punct sensibil. Cum se face supervizarea de către stat a acțiunii autorităților regionale? Supervizarea actelor emise de Consiliul regional

doar din punct de vedere al legalității, nu și din punctul de vedere al oportunității, și asta sub o formă sau alta există peste tot, pentru că trebuie să existe o relație de parteneriat între regiune și stat, indiferent de forma ei de organizare. Adică stat unitar sau stat federal?

6. De asemenea, modificările din statutul regiunii – care înseamnă problema divizării sau completării – nu se poate face decât cu acordul colectivității regionale, iar regiunea trebuie să aibă dreptul să acționeze în judecată, în fața unei instanțe competente, pentru a-și asigura exercițiul liber al puterilor sale.

7. Autoritățile administrației publice regionale – în primul rând, noi propunem garantarea principiului libertății de organizare la nivelul regional. Autoritățile regionale trebuie să aibă o autoritate deliberativă care se numește fie *Consiliu regional*, fie Adunare, dar care trebuie să fie aleasă direct de către cetățeni. De asemenea, trebuie să aibă o autoritate executivă, care poate fi *președintele Consiliului regional* sau indiferent ce altă denumire i se dă. Și el este ales direct din rândul consilierilor județeni. Există o problemă acuma. În Italia, după ultima reformă constituțională, președintele regiunii este ales direct. Problema se pune câtă putere i se oferă acestui președinte, în condițiile în care societatea românească nu este încă pregătită pentru a garanta onestitatea acestei funcții de maximă legitimitate. Știți foarte bine, problema primarilor aleși direct în raport cu consiliile locale.

8. Finanțele regiunii. În primul rând, principiile de bază ale colectării de taxe și impozite: regiunea trebuie să aibă asigurată prin lege venituri din resurse proprii și din transferuri de la bugetul central pentru asigurarea mecanismelor de echilibrare financiară care asigură solidaritatea națională și coeziunea internă a statului. Sistemul de egalizare financiară, indiferent care este el, trebuie să asigure mecanismul prin care regiunile mai bogate, în sprijinul solidarității naționale, acceptă ca o parte din veniturile lor să fie gestionate de guvernul central pentru a ajuta regiunile mai sărace.

9. Subvenții: regiunea trebuie să beneficieze de subvenții acordate de stat, mai ales pentru marile proiecte care se referă la energia electrică, transporturile rutiere etc.

V-am indicat doar câteva din principiile prin care PNL, atunci când își va definitiva documentul de poziție, va veni să ofere electoratului conceptul său despre regionalizare.

Cristian Pîrvulescu: Pentru că este un forum central-european, pentru că este dominat de ideea central-europeană, aș pleca în scurta mea prezentare legată de regionalizarea în România exact de la ideea central-europeană. Pentru că eu cred că nu întâmplător discutăm despre regionalizare la Cluj și nu întâmplător această problemă este una foarte importantă în Europa Centrală. Conceptul de Europă Centrală a fost o construcție de tip federativ, în Imperiul Austro-Ungar în secolul al XIX-lea sau începutul secolului XX. După sfârșitul celui de al II-lea război mondial,

ideea de Europă Centrală a dispărut. În locul imperiului de tip de federal – sau care s-ar fi dorit de tip federal, în fapt era de tip dualist – s-au născut state naționale, unitare. Ideea națională a triumfat la începutul secolului XX în Europa Centrală împotriva multiculturalismului. Suntem acum la 85 de ani după ce s-a distrus practic ideea central-europeană. Constatăm că ceea ce a început în 1918, 1919 și a fost din punct de vedere internațional statuat prin Congresele de pace de la Paris rezistă încă. Și va rezista pînă în 2004, anul viitor, cînd țările din Europa Centrală, exceptînd România, vor fi integrate în UE. Poate că o să reflectăm puțin și asupra acestui subiect. Ce ne-a mirat foarte tare este că ideea statului național unitar în Europa Centrală a supraviețuit după 1990, adică după prăbușirea comunismului. Probabil pentru că amintirile din perioada interbelică erau foarte importante.

Procesul de integrare europeană a fost un substitut care a rezolvat în bună măsură problematica regionalizării. A fost principalul stimulente al regionalizării, în primul rînd al regionalizării administrative în această zonă. A reușit datorită impactului pe care îl are, impact ideologic, impact cultural, să impună tuturor partidelor politice importante această tematică. Și așa cum am înțeles în sesiunea anterioară, statele care se vor integra în viitor în UE, au deja în diferite etape procese de regionalizare pornite, mult diferite de procesul pe care l-a pornit România. Domnul Coifan făcea mai devreme o diferență foarte importantă între regionalizare administrativă și regionalizare cultural-identitară, diferențiere foarte importantă și de multe ori în discuțiile de astăzi cele două s-au amestecat. Pentru că, spre exemplu, partidele cum este Partidul Naționalist Basc sunt partide care vizează o regionalizare cultural-identitară, sunt partide autonomiste, pe de altă parte în zona despre care discutăm, aceste partide nu au apărut și s-au dezvoltat foarte clar. Avem, aici de față, Liga Transilvania-Banat, care încearcă să devină un partid regionalist, un partid autonomist, dar care iată, se lovește de probleme legislative. În general, în țările din centrul Europei, această tendință este una puțin importantă. În consecință, eu aș încerca să mă refer mai degrabă la problematica regionalizării administrative, dar într-o altă manieră decît a prezentat-o domnul Coifan din perspectiva PNL.

Cred că regionalizarea și autonomizarea sunt probleme de viitor, cred că și în România vor apare forțe politice autonomiste. Prioritatea legată de integrarea europeană se referă însă la regionalizarea administrativă, nu la cea identitară-culturală. Aceasta va fi cu siguranță un proces foarte îndelungat. Mă gîndesc că în țări care poate prezintă asemănări cu România, cum este cazul Italiei, apariția partidelor autonomiste a însemnat decenii de evoluție și nu sunt convins că Liga Nordului reprezintă cel mai bun exemplu de partid autonomist, avînd în vedere coaliția la care participă în momentul de față la guvernare în Italia.

Dar, revenind, se spune că România este un stat național-unitar, Constituția precizează în articolul 1 acest lucru. Poate, pentru unii paradoxal, România nu a

început ca un stat național unitar. În 1859, România era o federație. Principatele Unite au fost, prin Constituția pe care puterile garante au creat-o la Paris în 1858, o federație, și a funcționat ca federație câțiva ani de zile, pînă în 1862, dar în realitate pînă în 1866, cînd o nouă Constituție a înlăturat, a schimbat practic Tratatul de la Paris care a reprezentat Constituția României în primii ani. România este rezultatul unui proces de unificări succesive de la 1859 prima, 1918 a doua, este așadar rezultatul unor unificări care nu puteau să neglijeze multiculturalismul. De aceea, spuneam mai devreme, cu siguranță, pe termen mediu și lung, mișcările etnico-identitare și cultural-identitare se vor dezvolta în România.

Experiența partidelor regionaliste sau autonomiste de pînă acum mi se pare un eșec, și mă refer aici la Partidul Moldovenilor – afară este mai puțin cunoscut - creația actualului primar al Iașiului, o creație conjuncturală, care nu a avut nici o bază cultural-identitară și care a și dispărut prin fuziune cu partidul de guvernămînt în 2002. Tocmai acest lucru este un început cu totul și cu totul nefericit în România pentru că organizarea de tip partid regionalist, iată, nu a funcționat. Pe de altă parte, trebuie să specificăm că acolo unde există partide regionaliste – și în multe state europene există – acestea sunt partide care conlucrează în mod loial și onest la construcția statală și europeană, pentru că procesul de integrare europeană a avut drept consecință și dezvoltarea regionalismului de tip identitar-cultural.

Revenind însă la regionalismul de tip administrativ, trebuie să spunem că acesta a intrat încetul cu încetul și în limbajul autorităților. A fost un proces dificil pentru că în România, cum s-a spus aici, a fost mai bine de un deceniu, un subiect interzis. Un subiect interzis, legat de ideea că cei care susțin regionalismul nu sunt decît niște inamici ai unității teritoriale a României. Iată de ce, poate surprinzător, poate nu, mulți în afirmațiile pe care unii reprezentanți ai guvernului și o serie de programe pe care guvernul le-a demarat, începînd cu 2001, au surprins. Este vorba despre începutul unei timide regionalizări administrative care cu siguranță se va termina după 2004, dacă se va încheia și care este legată de procesul de integrare europeană. Nu există în România, din păcate, o dezbateră publică privitoare la regionalism și regionalizare și această discuție pe care o avem aici este una foarte bună.

Constatăm aici, pe de altă parte, că o bună parte din aspectele mai puțin raționale care au dominat discursul despre regionalism în ultimul deceniu, au dispărut, însă regionalismul rămîne pentru majoritatea românilor o problemă abstractă. Și aceasta nu doar pentru că politicienii nu au făcut nici un efort pentru ca să îl popularizeze, ca atare rămînînd o temă care nu se bucură de prioritate pentru țara în care problematica economică și supraviețuirea este esențială, ci și pentru că, de exemplu, în încercarea de a introduce o serie de întrebări referitoare la regionalizare într-un sondaj de opinie publică — *Barometrul de opinie publică*, realizat de FSD, singurul sondaj care are o bază de date publică în România — am constatat că întrebările sunt imposibil de înțeles pentru cea mai mare parte

dintre respondenți. Ca atare, am fost obligați să renunțăm la aceste întrebări privitoare la regionalizare și suveranitate pentru că erau prea abstracte.

Discutăm aici despre o problemă care se află pe agenda unei elite. O elită care este interesată de viitorul României, de viitorul regiunilor ei, dar care nu are o foarte bună legătură cu problematica oamenilor obișnuiți. Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la idee, ci înseamnă că trebuie făcute eforturi ceva mai mari. Și mă gândesc aici foarte serios la modul în care ar putea specula problema regionalizării partidele extremiste din România. (Ne aflăm într-un oraș care este condus de un primar extremist, Clujul este deja condus de două mandate de domnul Funar, care a reprezentat de fiecare dată un partid extremist. Și s-ar putea ca în viitor să avem o situație asemănătoare.) Partidele extremiste, în cazul nostru Partidul România Mare, pot folosi foarte bine problematica regionalizării pentru a câștiga voturi într-o zonă atât de controversată cum este cea în care ne aflăm noi astăzi. Alegerile din 2000, în care partidul despre care vorbim s-a clasat al doilea, sunt un avertisment foarte serios pentru politicienii care astăzi exercită puterea în România, inclusiv pentru partidele din opoziția democratică parlamentară. Modul în care e tratată problema regionalizării trebuie să fie cu totul altul.

Pe de altă parte, discutăm despre regionalizare într-o țară în care nu există suportul instituțional pentru regionalizare și democratizare. Ieri, în România s-a încheiat procesul de reformă constituțională din punct de vedere parlamentar.

Parlamentul României a votat proiectul de lege privind modificarea Constituției. Ar fi fost o bună ocazie, ca în România să se creeze o bază constituțională pentru regiuni. Pentru că trebuie să aducem aminte celor care nu știu sau celor care au uitat, că în Constituția României, în ceea ce privește structura administrativă, se precizează că în România funcționează comune, orașe și județe. Absența regiunilor din textul constituțional ar putea crea probleme în momentul în care ar apare o lege a regionalizării administrative. Dar, dincolo de acest lucru, foarte importantă ar fi fost reforma Senatului. România este singura țară europeană în care camera superioară a Parlamentului reprezintă națiunea și nu comunitățile teritoriale. Ar fi fost necesar ca la această reformă a Constituției să se asigure o bază de reprezentare a comunităților teritoriale, regiunea putând fi în viitor una dintre aceste comunități teritoriale. Din motive care țin de politica conjuncturală, aceste reforme au fost respinse. Nu pentru că nu ar fi fost propuse comisiei parlamentare, pentru că în cadrul procesului de parteneriat, de consultare a societății civile, mai degrabă formale, din 2002 de către Camera Deputaților în ceea ce privește reforma constituțională, proces cunoscut sub numele de Forum Constituțional, societatea civilă a propus cele două reforme. Parlamentul însă, partidele politice, au refuzat să accepte această idee pentru că li s-a părut că riscul este mult prea mare, mai ales că ne aflăm în preajma alegerilor locale parlamentare și prezidențiale. Așadar vreau să atrag atenția că procesul de regionalizare administrativă care se va accelera

pe măsură ce ne apropiem de data presupusei integrări europene, cel puțin așa ne lasă să înțelegem, va întâmpina foarte mari dificultăți în România.

Mie mi se pare elocventă poziția Partidului România Mare din ultimele zile împotriva reformei constituționale, poziție care, dincolo de discursurile liderilor săi, dovedește că acesta este un partid profund antieuropean și profund ostil procesului de integrare europeană.

Deci, regionalizarea cred că ar trebui să fie privită în strânsă legătură cu procesul de dezvoltare a democrației locale și cu crearea unor mecanisme de subsidiaritate care nu funcționează în momentul de față. S-a spus aici, în România, că de fapt, autoritățile locale dispun în momentul de față de foarte multe atribuții, dar nu dispun de mijloace de finanțare. Spre exemplu, în ultimii doi ani de zile guvernul a transferat autorităților locale 18 domenii, dar finanțare a transferat doar pentru 10 din acestea. Autoritățile locale în momentul de față sunt înglodate în datorii pentru că procesul de descentralizare în România este o formă de degrevare a guvernului central de o serie de atribuții, însă nu este urmată și de asigurarea unor mijloace financiare pe măsură. În condițiile acestea, este evident că nu putem vorbi în România despre o descentralizare reală, ci doar despre o descentralizare simulată. Or, pentru a avea în vedere o descentralizare reală, ar trebui ca democrația să se dezvolte la nivel local, acolo unde nu există din păcate încă. Se dădeau exemplele regiunilor din Țara Bascilor, din Italia, regiuni care funcționează pe baza unor participări cetățenești exemplare. Din păcate, în România, democrația locală este șubredă și pentru că nu există o cultură participativă, dar și pentru că nu există un suport legislativ pe măsură.

De aceea sper că, în anii care urmează, acest suport legislativ să poată să apară. Or, având în vedere contextul actual, și anume că în România există o lege a transparenței care obligă organismele internaționale să colaboreze, să se consulte cu reprezentanți ai societății civile în toate deciziile pe care le iau, având în vedere că ne aflăm aici într-un moment care este foarte important, aș propune ca acest forum să se încheie și printr-o formă de colaborare și, în orice caz, printr-un document care să ceară, să propună autorităților, în primul rând, Ministerului Administrației și Internelor – Departamentului pentru Reforma în Administrație –, un tip de parteneriat de colaborare în sensul regionalizării, știind că la nivelul departamentului respectiv, se elaborează un proiect de lege privind regionalizarea sau în orice caz există un draft referitor la regionalizare. Știm că pe parcursul anului 2003 chiar a existat la un moment dat intenția transformării regiunilor actuale în regiuni semi-administrative, a existat chiar o propunere guvernamentală de numire a unor guvernatori regionali, care a fost retrasă datorită tensiunilor dintre președinția României și Guvern. Cred că în acest context, ar trebui ca respectivul proiect să fie supus dezbaterii publice, astfel încât în 2005 problema regionalizării să nu surprindă opinia publică, partidele politice și pe cei interesați.

Gusztáv Molnár: Am să vă vorbesc de Europa Centrală – și vă spun că această idee nu mi-a venit ca o reacție a celor spuse de antevorbitorul meu, ci oarecum m-a surprins această coincidență. În ce sens cred eu că ar trebui să definim conceptul de Europa Centrală sau chiar să încercăm să circumscriem teritoriul ce cuprinde Europa Centrală? De ce cred eu că este important să facem acest lucru? Pentru că Europa Centrală nu constituie o entitate imuabilă, ci este o structură în mișcare, în continuă mișcare. Pentru a surprinde această mișcare trebuie să facem apel la istorie. În Evul Mediu, Europa Centrală se întindea pînă la marginea estică a continentului, mă refer aici la Ungaria, Cehia și Polonia istorică. Deci hotarele circumscrie de aceste state reprezenta, de fapt, marginea estică a Occidentului. Acum, făcînd un salt foarte mare în timp, să ne gîndim la anii '80, cînd ideea de Europă Centrală a fost relansată datorită unei colaborări extraordinare între intelectuali din țările respective și intelectuali din Occident. Era vorba de o „republică a literelor”. Știm foarte bine cine erau acele personalități care reprezentau această „republică”: Kundera în special datorită lansării termenului de „Occident furat”. Deci această relansare a termenului de *Central Europe* a avut un impact și asupra fenomenelor politice după prăbușirea comunismului pentru că, atunci cînd a început acest discurs, în perioada reconstrucției democrațiilor din țările fost comuniste, era foarte ușor și pentru americani să înțeleagă aceste lucruri și însăși lansarea grupului de la Vișegrad și modul în care această idee a fost îmbrățișată de țările occidentale, această dezbatere din anii '80 a avut un anumit rol.

Acum ne aflăm într-o altă perioadă istorică, în care se formează sub ochii noștri o nouă Europă Centrală, total diferită de Europa Centrală în sens istoric și în sensul limbajului curent. Este în curs de naștere un nou centru al Europei. Mă gîndesc la miezul dur al Uniunii Europene. De ce cred că e bine să ne ocupăm de acest aspect? Prea suntem noi obsedați de integrare. Prea ne preocupă propria noastră situație de aderenți sau posibili aderenți (cazul României și Bulgariei) și scăpăm din vedere acele procese puternice și adînci care au loc în cadrul Uniunii Europene. Ca o simplă ipoteză — nu pot acum să dezvolt această idee — dar ca ipoteză aș enunța următoarea teză: după toate probabilitățile, procesul constituțional european se va bloca sub o formă sau alta. Nu zic că așa se va întîmpla — nu putem prevedea viitorul — dar sunt argumente puternice în favoarea acestei teze. La ce mă gîndesc: sunt cîteva țări, în special Marea Britanie, Polonia, Spania, care au declarat foarte clar ca sunt anumite puncte la care ele vor ține chiar cu prețul unui veto sau al neratificării. Și dacă o țară sau două nu vor ratifica această nouă constituție, întregul proces se va bloca. Acum ce se întîmplă? Se aud niște voci, care nu sunt marginale, niște voci care spun următorul lucru: foarte bine, dacă se va bloca procesul constituțional, atunci miezul dur al UE va merge înainte și va crea o structură practică a unei Europe explicit federale, deci va merge chiar mai radical înainte decît merge acest text constituțional, care este

inacceptabil pentru unii. Sigur, sunt, de fapt, două variante: ori se va trece – dacă se va accepta Constituția unde sunt trecute mai multe puncte care spun că țările care doresc pot să meargă înainte în așa-numitele cooperări reîntărite în cadrul cărora sunt două domenii esențiale: politica economică și politica de apărare. Deci acestea sunt cele două domenii inacceptabile pentru danezi. Acum, unde vreau să ajung? În această ipoteză în care, sub o formă sau alta, se va forma acest nou centru, atunci va fi interesant să aruncăm o privire asupra structurii constituționale, a acestei Europe a miezului. Și atunci ce descoperim? Că în acest miez al Europei, de fapt, este o Europă neocarolingiană, este un termen pe care l-am dezvoltat în mai multe studii, deci o Europă neocarolingiană care prezintă niște similitudini uluitoare cu cea carolingiană. Nu știu dacă știți, dar sub Carol cel Mare, care a introdus în felul lui o monedă comună în imperiul său, aceasta nu a fost acceptată de englezi și danezi. Eu consider că am suprauzitat delimitarea periferie-centru sub o axă exclusiv est-vestică. Ar trebui să mutăm această perspectivă și să privim lucrurile multi-vectorial. Adică să privim centrul raportat la est, sud și nord. Și toate sunt periferii, toate sunt margini față de acest centru care practic este însuși centrul civilizației occidentale, o civilizație *suis generis*. Dacă aruncăm o privire asupra structurii de stat a acestui miez, descoperim că aici sunt de fapt trei entități esențiale care vin din istoria profundă: stat local, stat național și stat supranațional. Și asta înseamnă – sigur, nu în totalitate și nu în toate – dar cred că putem vorbi de un proces de cîntărire a dimensiunii federale în acest miez și exemplul cel mai bun în acest sens îl constituie Italia. Tocmai în aceste săptămîni, în Italia s-a terminat redactarea unui nou text al Constituției, ce urmează să fie dezbătut la nivel de guvern și are toate șansele să fie acceptat de parlamentul Italiei. Acest text face trecerea în sens explicit la federalism: transformarea senatului italian într-un senat federal. Cuvîntul nu mai este tabu. Acest fapt poate să așeze Italia alături de nucleul dur de care vorbisem anterior. Atunci vom avea de a face cu o structură extraordinară atît sub aspect geopolitic (actor independent la nivel global), cît și sub al unor caracteristici constituționale foarte interesante. În acest context, întrebarea care se pune este ce se va întîmpla cu zona care înconjoară miezul? Mă refer atît la țările Europei Centrale și de Est, cît și la țările din nord. Continuînd ipoteza, susțin că aceste țări vor rămîne, o bună perioadă de timp, chiar fiind membre ale Uniunii Europene, în afara acestei structuri constituționale extraordinar de complexe și interesante. Am impresia că Polonia, Ungaria, nemaivorbind de România și Bulgaria, vor rata integrarea lor în acest miez. Este bine să fim conștienți de acest lucru pentru că altfel o să avem surprize. Trebuie să recunoaștem că de multe ori, noi, cei din Europa Centrală, obișnuim să ne declarăm occidentali. Dar dacă privim istoria noastră, observăm că nu am preluat instituții esențiale: nu am preluat relația contractuală, ci am păstrat relația dură de la stăpîn la slugă. Asta era tradiția. Și nu am preluat acele

structuri mici teritoriale. Nici Ungaria nu a avut o structură federală. Imperiul Austro-Ungar a fost federal numai pe jumătate: partea austriacă da, Ungaria însă nu, căci a rămas o structură rigid centralistă, cu toate consecințele pe care le știm. Aceste așa-numite procese de lungă durată au avut ca o consecință în Ungaria împotmolirea procesului de reformă administrativă. Procesele de reformă administrativă ce erau așteptate în Ungaria s-au împotmolit din cauza naturii partidului de la conducere – un partid prea vast, prea mare, cu prea multe interese – așa că nici o idee clară nu s-a prefigurat. Același lucru se întâmplă și în România, cu PSD-ul: avem de-a face cu niște idei de reformă care la un moment dat ies la suprafață, după care se împotmolesc imediat. Totuși există câteva zone cu structuri regionale profunde – în special în spațiul german – avem asemenea regiuni în spațiul nostru: Transilvania, Banat, Silezia unde cred că s-ar putea ajunge chiar la o mișcare politică cu o anumită bază solidă, un suport mai serios, dar în ceea ce privește țările ca atare, șansele nu sunt dintre cele mai bune.

Sabin Gherman: Vreau să mă refer la situația noastră, în care trăiesc mai multe comunități naționale – pentru că nu vreau să le numesc minorități. Ele au tradiții, limbă și au anumite cutume pe care fiecare dintre noi suntem obligați să le respectăm. Eu aș miza pe un spațiu cultural complementar. Mă refer aici la spațiu românesc, maghiar și german. V-aș da un exemplu fericit, cel al germanofiliei — cel puțin în mentalul colectiv al ardeleanului, unde cu doar 6% populație germană în Sibiu, primar este ales din primul tur de scrutin un german. Este o situație fericită care nu trebuie să fie generalizată, din păcate, sau nu este încă timpul să o generalizăm. Dar avem o șansă. În 1981 Arvind Ashta identifica federalismul fiscal. Acest federalism fiscal este astăzi prezent în toată Uniunea Europeană, inclusiv în Franța, care este considerată un stat centralizat. Acest federalism fiscal înseamnă și o reconsiderare a priorităților, a limbajului și a modului în care se face politica publică. Această apropiere între cetățean și factorul politic administrativ poate, pe de o parte, eficientiza folosirea banului public, pe de altă parte poate să fluidizeze birocrăția. Vă dau un exemplu, în Oradea, primarul invită investitorii – este prezent la o mulțime de forumuri ale oamenilor de afaceri – pentru a-i convinge cu facilități să aducă capital în oraș. Deja se ajunge la un interes extrem de exact, unde politicul are o influență mult mai redusă. Deja politica se transformă astfel într-o politică publică. Pe de altă parte, intrarea în Uniunea Europeană presupune și transformarea statului într-un stat civic habermasian în care cetățeanul este mult deasupra statului, iar siguranța cetățeanului este deja mai importantă decât siguranța statului. În acest moment se poate vorbi despre democrația participativă. Democrația participativă nu poate funcționa într-o sărăcie lucie, într-o veșnică perioadă de tranziție. Dar această democrație participativă are anumite elemente, le-aș numi modelatoare. Vorbeam cu cineva din delegația poloneză, care îmi povestea că în momentul în care salariul mediu a crescut, foarte multă lume a găsit în cutiile poștale mici oferte

de la bănci. Toate aceste cheltuieli au responsabilizat cetățeanul vis-a-vis de ceea ce noi numim îndeobște muncă. Nu și-a mai permis să aibă tendințe centrifuge în cadrul societății și atunci a fost obligat să respecte anumite principii. Pentru că principiile acestea sunt în legătură directă cu Uniunea Europeană – el a devenit un cetățean european. Cred că noua identitate, cea europeană, asimilează identitățile chiar potențial conflictuale. Există o contrapondere, un contrapunct în construcția mitologică care se poate numi integrarea europeană.

Gabriel Andreescu: Ceea ce încercam să introduc ca temă de dezbateră, era ideea temei regionalismului și regionalizării în limba română, deci cum și în ce măsură această temă a fost prezentă în conștiința opiniei publice. Am făcut o trecere în revistă, pentru înlăturarea noastră, a datelor pe care le-am putea aminti și am văzut că primul document pe care l-am putut înfilni cu privire la tema regională datează din 10 ianuarie 1990. În declarația de intenții a Ligii PRO EUROPA este scris, printre altele: *Liga consideră specificul național și regional drept o rațiune și nu un obstacol al integrării europene.* Mi se pare o intuiție extraordinară, rară în atmosfera primelor zile ale lui ianuarie 1990, intuiție care a fost valorificată de *Ligă* în toți anii următori. Spre exemplu, din 1991, când *Liga* a lansat *Gazeta de Mureș*, tema regională revine în diferite forme. Într-un număr din luna noiembrie, *Gazeta de Mureș* a publicat un material scris de Mihai Fusu în *Lupta* cu titlul *Obștiunea Basarabiei este federalismul.* În zonă, în particular în Republica Moldova, tema federalismului și tema regionalizării se amestecă și se interferează, unii termeni au mai puțin dramatism decât au ei în mod obișnuit. Un important adaus de *Ligă* pe tema regionalizării l-a însemnat apariția revistei *Altera* în 1995. Chiar în primul număr am regăsit, spre exemplu, o referire în editorialul editorilor – Elek Szokoly și Smaranda Enache – în care se întrebă: „...tradițiile locale, regionalismul sunt doar o modă sau remedii reale în utopia masificării planetei?” Ei deplâng faptul că „sub ochii noștri, societatea multiculturală a Transilvaniei, cândva parte a spiritualității europene, se destramă.” Ei confirmă interesul revistei de a se ocupa de această temă pe larg și deja în numărul 2 al revistei este publicat un prim studiu privind exemplul Tirolului de Sud, și în numerele următoare, tema regiunilor, regionalizării, regionalismului este o temă consistentă și deci revista este o sursă de informare cel puțin pentru specialiști, pentru cei interesați în mod particular de tema pe care o discutăm și noi astăzi. Ce aș observa în același timp? Că tema regionalismului apare cu preponderență politică, ea e suficient de vagă și suficient de încărcată din punct de vedere al temelor politice. Din același motiv, în primii ani, ea este corelată și în același timp, aș spune, dominată de tema diversității etno-culturale a României, de tema autonomiilor, de tema minorităților etnice și naționale ș.a.m.d. Această dominanță a ultimelor teme aș vedea-o și în poziția UDMR față de tema regionalismului. UDMR a elaborat încă din 1990 un număr de teze privind opțiunile sale, le-a codificat foarte precis în 1993, odată cu *Legea privind minoritățile naționale și comunitățile autonome*, în sfârșit, programul din 1994 a dat temelor

maghiare o anumită anvergură conceptului principal: autonomiile. Ideea de autonomie – și nu de regionalism – în programul UDMR, de exemplu, se face referirea la ideea teritoriilor autonome și a unor autonomii teritoriale care rezultă din asocierea teritoriilor autonome. Desigur că nu în sensul acesta înțelegem noi regiunile – ca entități teritoriale distincte cu propriile formule de reprezentare și autoritate administrativă. Faptul că UDMR a pus accentul pe tema autonomiilor a făcut ca tema regională să fie într-un fel subtextul dezbaterii dintre opțiunile românești și opțiunile maghiare privind situația minorităților din România, tema regionalismului fiind doar un corolar oarecare al temei relațiilor româno-maghiare. Faptul că UDMR a avut această opțiune nu înseamnă că literatura maghiară nu este totuși și nu rămâne cea mai semnificativă în problema abordării temei regionale, există câteva traduceri în limba română care dau o sugestie privind dezbateră în limba maghiară, în literatura maghiară a acestei chestiuni. Sunt mai multe încercări de-a lungul anilor ca textele apărute în maghiară să fie traduse în română, mă refer la *Cumpăna*, la antologiile acelea din 1994 și 1995 sau traduceri din alte reviste cum ar fi *Magyar Kisebbség* și altele. Ele, repet, sugerează un astfel de interes pentru tema regională, există specialiști foarte implicați în tema regională și avem aici pe Bakk Miklós, Kolombán Gábor care sunt prezenți în dezbateră și în limba română. Există însă o schimbare după mijlocul anilor '90 pe care aș numi-o *regionalism*, ca proiect al regionalizării. Tema dezbătută în spiritul LPE era în principal o temă a regionalismului. Cei care au făcut această schimbare sunt, în opinia mea, Molnár Guztáv și Sabin Gherman. Molnár Guztáv este poate personajul care istoric se va lega cel mai mult de tema regionalismului, el a elaborat o întreagă concepție pe această temă, a publicat în 1997 un studiu care a dat și un titlu menit să rămână și să sune în urechile noastre: *Problema transilvană*. Însă nu numai că a elaborat un studiu de la A la Z, ci a reușit și să obțină o dezbateră pe marginea lui, mai întâi în limba maghiară și apoi în limba română. Peste un an, în 1998, a apărut și un volum cu comentarii ale studiului său și propriile sale post-comentarii intitulat, de asemenea, *Problema transilvană*, și în felul acesta legînd ideea regionalizării de devoluție, el a pus bazele, a ridicat standardul discuției și a pus bazele unei discuții teoretice pe tema asta. Dar nu numai atât. El a mers mai departe de zona pur teoretică pentru a introduce conceptul în conștiința publică — am în vedere o inițiativă cum este crearea *Grupului Provincia*, amintită anterior, un grup înzestrat cu o revistă *Provincia* care a existat timp de aproape 3 ani, și în același timp el a reușit să se adreseze opiniei publice prin câteva mici „scandaluri”, mai mult sau mai puțin pregătite de el. În 1999, de exemplu, a încercat să revitalizeze, să resuscite o importantă declarație de la Budapesta din 1989, în care se făcea referire fermă la tema regională, la tema Transilvaniei, atunci a ieșit un scandal puternic mediatizat de presă. Același lucru s-a întîmplat prin eforturile nevinovate ale lui și ale colegilor de la *Provincia* odată cu *Memorandumul* privind regionalizarea în 2001. Cred că aceste manifestări în presă, aproape în totalitate, deși nu chiar toate negative, „scandaloase”, au făcut totuși un lucru bun pentru tema

regională, inclusiv declarația din '99. Ele au arătat oamenilor că există problema, că această problemă nu este una oarecare, i-a făcut sensibili și în mai multe cazuri le-au pus în față anumite argumente, argumentele autorilor pentru regionalizarea României. Cealaltă persoană pe care am amintit-o, cu importanța ei în această resuscitare și iarăși, dezvoltare a temei regionalizării este, desigur, Sabin Gherman. Probabil că toată lumea prezentă aici știe acel text din septembrie 1998, care a creat „cazul Gherman”, articolul intitulat *M-am săturat de România*. În articolul respectiv, el trece însă de la tema pur politică, ca să spunem așa, a regionalismului și regionalizării, și face observații de genul următor: „citesc prin ziare că Bucureștiului, Guvernul a avut grijă să-i aloce de la bugetul pe '98 o sumă mai mare decât Ardealului. Călătoresc cu mașina prin Sud și ies și văd diferența: acolo sunt drumuri mai bune, se fac mereu investiții”, etc. Deci el face legătura, parcă nefăcută pînă atunci, între dimensiunea economico-administrativă, gospodărească a regionalizării și tema politică. Cred că această legătură este extrem de importantă. Ea face conexiunea dintre o înțelegere în termeni politici, ideologici a temei regionalizării și una în termeni de raționalitate publică. Această schimbare într-un fel dedramatizează tema regionalismului, dîndu-i, după părerea mea, mai multă forță și mai multe argumente.

Cred că epoca de după 2000 este legată de conexiunea dintre regionalism și regionalizare și integrare europeană. Asta se vede în mai multe feluri. Odată că apar, intră în discuție și alte sinecuri, alte grupuri de analiză cum este SAR-ul. E adevărat că Ana Ludușan critică foarte sever într-un articol din *Timpul* atît raportul scris pe această temă de SAR cît și atitudinea față de istoria temei regionalizării de către membrii ei. Dincolo însă de asta, intervenția unui grup cum este SAR-ul este relevantă și extinde puțin atenția și interesul. În plus, tot în legătură cu integrarea europeană are loc o mutație la nivelul partidului care s-a opus cel mai puternic pînă în 2000 ideii de regionalizare și care are suficientă energie pentru a lua decizii pe această temă în anii ce vor veni. Este vorba de PSD, care a încercat să practice în ultimii ani o politică de plagiat și să încerce să preia ideile din toate azimuturile, încît a reușit să o preia și pe aceasta a regionalizării. Ioan Rus are o declarație celebră, în care preia o idee din '90, „Transilvania ca locomotivă a Europei” introdusă într-o dezbateră de naționalism-europenism și încearcă să facă din ea un subproiect regional pentru PSD. Probabil asta are legătură cu nevoia PSD de a răspunde cererilor UE pentru o regionalizare efectivă. Primii pași fuseseră făcuți în 1998 în această materie: o regionalizare în cu totul în alt sens decît cea pe care o avem în vedere – regionalizarea autentică în sensul creerii unor unități administrative cu o autoritate proprie, cu reprezentare proprie – a avut loc în România o împărțire, de fapt, a României pe teritorii de dezvoltare. Și totuși – nu trebuie să subestimăm demersul, în ciuda limitelor sale –, ceea ce s-a întîmplat în 1998 a fost că s-au retrasat pentru prima dată frontierele interioare ale României și prima dată cînd anumite probleme s-au pus în mod concret, probleme ce derivă

din regionalizarea practică și care ridică întrebări care vor trebui analizate mai târziu de către gînditorii și creatorii regionalizării. Din acest punct de vedere, suntem poate într-o perioadă destul de confuză, nu știm în ce măsură PSD-ul va putea să preia el în negocierea cu UE tema regionalizării, care este greu de dus, de cărat aici acasă, datorită acțiunilor sale anterioare. Poate însă să facă acest lucru altcineva decît PSD? Pot alte forțe civice sau politice să împingă înainte subiectul concret de data aceasta al regionalizării? Impresia mea este că nu. Deci din punctul meu de vedere, în următorii trei ani, adică pînă în 2007 – care este referința noastră practică – tema regională nu ar putea să creeze o suficientă simpatie pentru politica în sens general, pentru a deveni un actor politic, pentru a schimba datele în această materie. Cred că, din contră, lucrurile se vor întîmpla invers, că nu regionalizarea ne va împinge înspre UE, ci negocierile cu UE și integrarea în care UE trebuie să aibă un rol activ, nu pasiv, va face ceva pentru regionalismul în România. În sensul acesta aș spune următorul lucru: că într-un fel intuiția Ligii din 1990 se confirmă răsturnat. Adică, nu specificul regional este rațiunea integrării europene, ci vedem acum că integrarea europeană devine o rațiune a afirmării specificului regional.

Ovidiu Pecican: Mă voi agăța fără scrupule de luarea de cuvînt a domnului Gabriel Andreescu pentru că îmi vine ca o mînușă. M-am gîndit să vă provoc la o meditație asupra unui alt aspect asupra chestiunii regionalizării, anume aspectul personal. S-a vorbit despre marile identități comunitare, dar poate că nu ar fi inutil să discutăm și despre ceea ce înseamnă pentru oricare dintre noi, ca indivizi această temă. Și zic că mă leg de ce spunea Gabriel Andreescu pentru că lucrurile se propagă în valuri adesea imprevizibile și pot să depun și o mărturie venind dinspre experiența mea personală. Nu am să evoc ziua în care m-am întîlnit cu Gusztáv Molnár și care mi-a spus: „eu vreau să fac o revistă, hai să o facem împreună, să dezbatem acolo chestiunile conviețuirii”. Am fost entuziasmat de această idee pe care o încercasem în dimensiuni mai puțin semnificative la Arad, orașul meu de baștină, și în acest fel am ajuns eu la grupul *Provincia*, cu gîndul că vom dezbate chestiuni literare. Dacă Jókai Mór i-a numit pur și simplu cu dragoste pe români în opera sa, dacă Octavian Goga era chiar prieten bun cu Ady Endre, asta credeam eu că se va întîmpla la Provincia. Curînd m-am trezit într-o extrem de incitantă *agora* în care atitudinea ideilor a depășit cu mult nu doar previziunile ideilor, ci și pregătirea care o aveam, și a trebuit să citesc puțină politologie și, deși eram istoric, să văd lucrurile într-o perspectivă radical schimbată față de ceea ce învățasem din manualele de istorie și ceea ce scrisesem în manualele de istorie. Și este foarte greu să ieși dintr-o obișnuință, mai ales dacă ea se întemeiază pe o diplomă universitară. Cu această diplomă ți se pare că stai foarte bine pe picioarele tale și îți modifici cu mare dificultate propriul mod de a gîndi, fără a mai vorbi de al celorlalți. Dar dincolo de intrarea mea personală în această arenă

foarte fascinantă și foarte dinamică, se observă scandalurile care s-au iscat. Nu ezit să folosesc cuvântul „scandal” pentru ce s-a întâmplat, poate și datorită temperamentului meu activ, în România orice dezbateră începe cu un scandal. Se folosesc multe epitete, multe metafore, nu dintre cele mai elegante, cele mai fine, dar asta este. Scandalurile respective, mai ales cele legate de chestiunea *Memorandumului* privind regionalizarea României din decembrie 2001, m-au pus în fața unei dileme la care nu aveam un răspuns. Pe de o parte, ca și mine, mulți cetățeni ai României, nu zic doar ai Transilvaniei (mă gândesc și la cei care l-au urmat de bună credință pe domnul Constantin Simirad atunci când a întemeiat Partidul Moldovenilor la Iași, și asta a fost o prioritate pe care oricum am privi-o merită să fie menționată) mulți oameni dovediseră așadar că aderând la ideea regionalizării sunt solidari cu această idee. Pe de altă parte, scandalul care a urmat și care a exprimat receptarea de care s-a bucurat *Memorandumul* nostru, al grupului Provincia, a demonstrat că lumea, în marea ei majoritate, părea împotriva, părea intrigată, părea speriată. Eu aici am văzut o contradicție. Dorim să relansăm chestiunea regională? Chestiunea regională nu a fost părăsită nici măcar în epoca lui Ceaușescu, în anumite forme, foarte *soft*. De fiecare dată când *Cîntarea României* venea cu diferitele sale județe reprezentate de artiști populari, de echipe folclorice care cîntau și dansau, îmi spuneam — ca toată lumea — că încearcă construirea unei României ca un *puzzle* alcătuit cu multe specificități regionale. Din acest punct de vedere, cultural vorbind, la nivel superficial și manipulat, regiunile apăreau, specificitățile apăreau. Pe de altă parte, chiar și atunci când mergeai la BTT sau la OJT știai că anumite zone ale țării sunt privilegiate din punct de vedere turistic. Puteai să te îndrepti către Delta Dunării, care avea specificul său nu doar natural de rezervație, ci avea și pe lipovenii exotici care locuiesc acolo, sau știai că poți să mergi în Maramureș, să-i întâlnești pe purtătorii acelor pălării, foarte ospitalieri și în același timp de o rusticitate foarte interesantă, sau puteai să mergi în Secuime și să mănînci un *kürtös* extraordinar. Existau, așadar, aceste specificități. Problema este că – iată – la sfîrșitul dictaturii nu mai știam ce să facem cu ele, aparent. Cum se puteau aduna toate acestea într-un creuzet care să contribuie pînă la urmă la relansarea unei activități economice care să contribuie la relansarea unei discuții despre libertatea individului și a cetățeanului care să aducă lucrurile la un prag de relevanță chiar și dincolo de viața mărginită de frontierele naționale? Asta a fost una dintre temele mele de meditație în cadrul grupului Provincia. Mi-am propus-o singur, nu am epuizat-o nici acum și iată că o discut împreună cu dumneavoastră.

Vreau să vă spun că în ultima vreme, în calitatea mea de profesor la Facultatea de Studii Europene, am avut prilejul să mă bucur de credit în contextul de înființare a unor centre de informare europeană, cu sprijinul Comisiei Europene și în această calitate am funcționat ca expert pe lângă Centrul de Informare Europeană din

Sighet, în nord-vestul României. Am cunoscut acolo oameni care nu aparțineau doar elitei celei mai rafinate intelectuale. Oameni simpli care veneau să întrebe dacă afacerea lor – de pildă o lăptărie – își poate găsi un partener în Uniunea Europeană. Toți acești oameni erau foarte ambițioși și în același timp foarte interesați de relansarea vieții economice dar și culturale zonale. În Maramureș există această conștiință a faptului că regiunea este oarecum izolată, că potențialul ei este în primul rînd turistic și forestier și că ar trebui făcut ceva. Oamenii – am constatat cu stupeoare – erau mult mai regionaliști decît mine însumi. Am observat și altceva – ca să nu mă refer doar la Ardeal. Am observat un fenomen extrem de interesant de regionalizare, care a luat-o cu mult înaintea discuțiilor pe care le purtam noi și mai ales a luat-o înaintea posibilităților și a disponibilităților pe care le-a dovedit clasa politică și aparatul administrativ. Eu cred că – chiar dacă nu poate lupta împotriva acestui fenomen – partidul actual de guvernămînt, nu este foarte fericit de apariția acestor baroni regionali. S-a și observat: uneori mai mult, alteori mai puțin s-a încercat o temperare a zelului de îmbogățire și de transformare în niște feudali abuzivi a acestor lideri, să zicem ai cîtor unor regiuni. În practică, lucrurile sunt însă mai grave pe teren. În Oltenia toată lumea spera să intre într-o relație de cumetrie cu baronul Mischie, în speranța că se vor obține bani pentru sponsorizarea unui volum de versuri și pînă la autorizația de construire a unei case. Cu oarecare stupeoare ardeleanescă întîrziată, am constatat că oamenii de la Cernavodă sunt foarte preocupați să oprească traficul peste podul de la Cernavodă în condițiile în care nu se va plăti o taxă suplimentară, așadar vor să-și afirme un fel de autonomie foarte marcată inclusiv într-o expresie financiară. Nu mai vorbesc despre primarul Mazăre de la Constanța care, iată, a reușit să impună acele taxe pentru oricine dorește să meargă pe litoralul lui la Mamaia. Asemenea lucruri mă întreb dacă sprijină ideea de regionalizare sau o compromit? Indiferent de răspunsul pe care îl dăm noi ca indivizi sau noi ca forum constituit, aceste fenomene sunt reale, nu le putem trece cu vederea, va trebui să învățăm să coexistăm cu ele, să le organizăm și eventual să le găsim niște soluții. Eu cred că particularitățile politice și în general, responsabilitățile politice ai actualității românești au motive să fie îngrijorați pentru că asemenea evoluții nu au putut fi prevenite și pentru că ele au dobîndit o anumită amploare. E vorba despre niște oameni cu o anumită putere, o putere reală. Asemenea fenomene s-au înregistrat chiar și printre liderii unor filiale județene. Toate aceste fenomene țin, cred, de o diversificare a prezenței în viața publică a unor persoane, a unor grupuri și țin de o atmosferă care ne duce mai departe meditația.

Ce pricepe omul de rînd care citește în ziar sau vede la televizor toate aceste lucruri? Că regionalizarea ar putea însemna o anarhie uneori, ceea ce îmi explică spaimile întreținute uneori și manipulate politic, spaimile de regionalizare. Pe de altă parte, oamenii mai avizați își dau seama că lucrurile nu mai pot continua cum

au fost. Esențialul este ce se întâmplă cu taxele. Plătim toate taxele pentru a merge la București să se îngroape în gropile de acolo? Sau le plătim oare pentru că dorim ca statul român, care a luat niște decizii eronate, să verse acești bani în cauze judecate de instanțele de la Strassbourg? Problema este și mai complicată. Pe de o parte vrem o integrare într-o Europă a statelor federale. Pe de altă parte se luptă cu ghearele și cu dinții pentru menținerea neschimbată – chiar cu riscul atragerii unor acuzații de ceaușism – a structurilor preexistente. Există o spaimă a acestor oameni că statul român, care s-a înființat relativ recent, s-ar putea dezagrega. Eu cred că este o eroare. Cred că statul nu se va putea dezagrega în acest sens, dar cred că el, dacă suntem cu toții cinstiți și dorim realmente să urmăm cursul istoriei, cred că el se va contopi cu ceea ce înseamnă comunitatea europeană. Pentru individ toate aceste discuții despre dubla cetățenie – o cetățenie cu apartenență la europenitate – sunt complicate, sunt un factor de confuzie. Cetățeanul nu își dă seama, se teme de ceea ce va pierde, nu își dă seama de ceea ce va câștiga uneori. Este o întregă muncă de educație – aproape iluministă – să reușim să facem permeabile aceste noțiuni la nivelul omului de rând. Este o viață publică la noi încărcată de paradoxuri. Pe de o parte ni se spune că suntem cetățeni români. Acest lucru înseamnă că aparții unui stat suveran și independent. Pe de altă parte, vedem că oricare dintre guvernele noastre, orice decizie ar lua se inclină în fața celui mai anonim reprezentant al Băncii Mondiale sau al Fondului Monetar Internațional. Care este independența vă întreb atunci? 50 de ani am stat și am satelizat în jurul Moscovei, iar astăzi nici măcar nu este vorba de o identitate statală sau o entitate transnațională ci financiară. De asta s-a și discutat și am adoptat și eu acest termen, cu o oarecare prudență sau dimpotrivă imprudență, s-a vorbit despre România ca semi-colonie. Eu cred că pariul este acesta al intrării cât mai rapide și cât mai complete în Uniunea Europeană. Dacă vrem să pierdem statutul de semi-colonie, atunci vom avea aceleași obligații dar și aceleași drepturi. Or, vom intra într-o UE care conține și alți actori ai săi, nu doar state naționale, ci și regiuni. Despre cum pregătim regiunile, s-au dat aici sumedenie de răspunsuri. O sugestie a direcției de răspuns este că regionalizarea ar trebui să o pregătim și pornind de la existența indivizilor.

Miklós Bakk: Aș începe cu o constatare. Vorbim despre regionalizare, cel puțin de patru-cinci ani și în decursul acestor ani am putut deja constata, și este un lucru bun, că există mai multe discursuri despre regionalizare. Întii și întii a existat un discurs producător de scandal, care a reușit să introducă tema pe agenda opiniei publice și a elitei politice. Deci, a existat un discurs demolator în sens pozitiv, pe această temă. După aceasta, o construcție de alte discursuri, în primul și în primul rând, prin *Provincia*. Dar aici, deja aș ieși puțin din cadrul nostru și aș constata că discursul privind regionalismul, nu numai în România dar și în alte țări, în principal are două subtipuri de bază, în afară de acel discurs care apare în

agenda politică. Și anume: există pe de o parte un discurs politic proiectiv care operează cu modelele de drept public și cu evaluări istorice, acesta este și discursul familiar nouă. Pe de altă parte, există și o abordare științifică, care pornește de la datele geografiei economice, de la cercetări sociologice și de la anumite modele de planificare economică pe unități teritoriale. Este important să vedem diferența între aceste două discursuri, pentru că problema regionalizării și regionalismului evoluind, aceste discursuri câteodată se contrapun. În Ungaria, de exemplu, acest discurs, sau această abordare științifică deseori contrapuntează proiecțiile politice. Există o școală întreagă marcată de nume ca Pálné Kovács Ilona sau studiile domnului Gyula Horváth, pe care le-am citit și în *Altera*, și această școală consideră că modelele propuse prin discursul colectiv înseamnă o imixtiune voluntaristă în procesul regionalizării. Acest lucru cred că va apare curînd, și la noi în România, într-o chestiune specifică deja a și apărut, este vorba despre Țara Secuilor. Există un proiect politic de autonomie, elaborat de domnul fost senator József Csapó, care într-adevăr se încadrează în acest discurs politic colectiv, pe de alte parte, există dimensiunea socială de reconstrucție, de reinventare a Secuimii, reprezentată de mulți specialiști grupați în jurul domnului Gábor Kolombán. Deja se simte o dedublare a discursului politic și în sînul comunității maghiare sub acest aspect, care va influența în viitorul apropiat și politicul și mai ales atitudinea UDMR-ului. Dar aceasta a fost o constatare introductivă.

Aș vrea să vorbesc, pe scurt, despre două chestiuni: mai întîi despre parcursul ideii regionale la diferite partide politice din România, iar apoi despre un scenariu posibil al regionalizării din România. Cred că despre cum văd partidele politice regionalizarea și regionalismul am reușit să ne formăm o idee, ieri și azi. PNL are un draft care este ținut oarecum în sertar și chestiunea este interesantă din punctul de vedere al evoluției doctrinare a Partidului Liberal, care se bazează și acum pe o idee din secolul al XIX-lea, care privește societatea din România ca pe un spațiu național omogen, iar regionalizarea o vede ca pe o tehnică de guvernare care trebuie aplicată acestui spațiu național omogen (domnul Valeriu Stoica reprezintă foarte marcant acest curent în Partidul Național Liberal și domnia sa, de exemplu, a criticat foarte aspru *Legea statutului maghiarilor* spunînd că se trage din seva doctrinară a secolului al XIX-lea. Pentru mine, a sunat puțin curios acest lucru, cunoscînd presuposițiile ideologice ale domnului Stoica în alte chestiuni). Despre parcursul ideii regionale în cadrul PSD-ului – cele spuse de domnul Andreescu sunt adevărate – și eu consider că evoluția acestei idei în programul politic al PSD este o acomodare, pe de o parte la realitățile europene, pe de altă parte, regionalizarea în cadrul PSD este gîndită ca un instrument care servește clientelei care deja există, așadar acomodarea înseamnă regîndirea acestui instrument ajutător pentru clientelele politice deja existente ale acestui partid. Am lăsat la urmă UDMR. Este clar că UDMR-ul a avut la începutul anilor '90 mai ales între '93 și '95, o

efervescentă interioară privind producția modelelor de autonomie. E foarte interesant că tot acest proces, dacă ne uităm azi de la o anumită distanță, pare, cel puțin pentru mine, o indecizie între o autonomie comunitară și între o autonomie regională foarte clară. Acest lucru se poate explica și prin nevoia de mobilizare de la începutul anilor '90. Atunci într-adevăr UDMR a reprezentat, nu numai ca partid politic, ci și ca o mișcare amplă mobilizatoare, întreaga comunitate maghiară și era o nevoie intrinsecă de a formula această nevoie de mobilizare și printr-un concept ideologic. Așadar, această indecizie se datorează, în primul rând, acestei nevoi. Aici aș face însă și o mică și poate interesantă paralelă cu cele spuse de Gusztáv Molnár ieri, privind esența europeană, neocarolingiană. Dînsul spunea că Europa actuală sau miezul Europei are o structură federativă premodernă, care se bazează pe vasalități contractuale. Europa neocarolingiană este determinată prin istorie la o federație de tip teritorial cu unități teritoriale care vin din timpurile adînci ale perioadei medievale. Eu aș spune că și Transilvania și Europa Centrală au o structură federală care vine dintr-o epocă premodernă, dar puțin diferită de această structură pur teritorială. Este suficient ca să înțelegem acest lucru să ne gîndim la Constituția Transilvaniei premoderne – într-un studiu remarcabil, domnul profesor Paul Philippi a descris această Constituție – și, după cum descrie domnia sa, ceea ce caracterizează această Constituție medievală a Transilvaniei, este tot o federație – dar nu numai între unități teritoriale, ci o federație mixtă între teritorii și comunități. Este suficient să ne gîndim la privilegiile primite de sași și de secui. Deci, în Europa Centrală avem, venind din istorie, un model de federație mixtă între comunități și teritorii. Probabil că este un salt prea îndrăzneț din partea mea, dacă această indecizie între modelul comunitar și modelul teritorial al UDMR-ului o leg direct de această tradiție transilvană. (...) așadar, aceasta este prima perioadă a UDMR în elaborări conceptuale din '93 și '95. În '96 a intervenit o cotitură datorită iminenței și apoi a perioadei de coaliție, deoarece liderii Uniunii și-au dat seama că programul de autonomie, în contextul actual al României, nu are nici o șansă de *real politik* și au renunțat la acest program. Nu-i vorba numai de renunțare, eu cred că este vorba și de înțelegerea unui alt lucru, și anume, înțelegerea proceselor politice interne și a caracterului statului de drept din România. Și anume, în condițiile unui stat de drept nesolidificat complet, neconstruit complet, în condițiile în care politica înseamnă, pentru elitele din România, un canal al mobilității sociale privilegiat, conducerea și elita politică conducătoare a UDMR a înțeles că în această situație pași înainte se pot face nu prin legi în primul rând, ci prin tranzacții punctuale. A urmat un curs politic care în logica internă, deși s-au discutat multe și s-au cerut multe legi, s-a subsumat acestui model tranzacțional. Eu cred că acest model tranzacțional este în curs de epuizare pentru că scopurile care pot fi obținute prin acest model – dobîndirea punctuală a unor instituții și a proprietăților —este un proces care începe să se

termine în această fază a integrării României. Asta înseamnă că UDMR a ajuns într-o criză politică, criza politică s-a și manifestat la Congresul din Satu-Mare, au apărut tot felul de grupuri care încep să se autodefinească în afara UDMR-ului. Acesta este un moment foarte productiv, deși nu știm la ce va da naștere, ce elaborări ideologice sau proiecte politice de amploare pot să iasă din această situație. În orice caz, după părerea mea, există șanse ca programul de autonomie să fie reformulat pe o bază mai teritorială și să fie coroborat cu regionalismul european. Sunt două sau trei ateliere mici, la care, după informațiile mele se lucrează, nu putem ști dacă aceste elaborări vor fi niște elaborări de amploare din punct de vedere conceptual, viitorul ne va spune acest lucru. În concluzie, așa spune că regionalizarea care se va produce, în prima fază va fi un produs sau un compromis între aceste idei în evoluție. Pe de altă parte, faza a doua, după părerea mea, va fi modificarea acestui sistem, și aceasta ține de viitorul nu chiar apropiat, pe termen mediu, datorită apariției unui partid sau a unei mișcări autonomiste, lucru pe care îl consider un lucru cert.

Având aceste premise, aș vrea să vorbesc despre un scenariu posibil al regionalizării în România. Am văzut mizele ideologice, mai sunt și alte condiții inițiale acestei evoluții. Cea mai importantă premisă este că există regiuni de dezvoltare. O altă condiție inițială este – pe care în adevărata ei natură sociologică nu o cunoaștem – faptul că există elite politice locale care dețin o putere politică crescândă. Această elită locală este diferită de vîrfurile partidelor, însă nu știm dacă această diferență va avea și consecințe ideologice; cît despre puterea acestor elite locale, chiar dacă nu reușesc să influențeze puternic centrele, vîrfurile, ele pot, totuși, să blocheze anumite procese, deci prezența lor deocamdată este în sens negativ. O altă condiție la această regionalizare posibilă în România ar fi enumerarea modelelor ce vor fi avute în vedere. În literatura de specialitate se spune că regiunile din Europa au practic la bază trei modele sau trei tipuri:

1. Există un *regionalism cultural* – care se întemeiază pe identități regionale, lingvistice, religioase sau etnice. Acestea, de obicei, se formulează în revendicări puternice de autonomie cerînd devoluția puterii legislative. Exemplele sunt cunoscute: Catalonia, Tirolul de Sud, Țara Bascilor.

2. Există un *regionalism politico-administrativ* — care nu impune devoluția puterii legislative, această de obicei este formulată ca auto-administrativă. Este prezentă în țări care de obicei nu au minorități semnificative cum este Polonia. Cazul Sileziei prevestește ceea ce într-un fel prevestesc și eu pentru România, că se va încerca printr-o mișcare autonomistă o modificare a decupajului modelului inițial.

3. Există un *regionalism economic*.

În România – ca să încerc să dau o formulare a acestui model – aș putea să spun că, într-un caz fericit, într-un termen mediu, vom avea un regionalism

asimetric, ceea ce înseamnă că regionalismul economic actual se va transforma, probabil, pentru teritoriul întreg al României într-un regionalism politico-administrativ cu niște inserții de regionalism cultural. Lucrul este clar prin cazul Țării Secuilor, în care deja se încearcă o definiție și o formulare a unui proiect politic de acest gen. Probleme ar fi multe, legate de această evoluție sau model posibil de regionalizare, de regionalism în România.

Claudiu Coșier: O să încerc să mă refer puțin la ceea ce domnul Gabriel Andreescu numea manifestarea în concret a regionalismului și o să încep cu o afirmație foarte clară: regionalismul există în România. Domnul profesor amintea o tipologie bazată pe trei modele, dar există și o altă tipologie definită într-un document al Parlamentului European, care definește regionalismul în cinci modele. Ca să ajungem foarte rapid la situația României, în momentul de față din aceste cinci modele ne mai sunt accesibile două, pentru că discuția pe Constituție s-a încheiat. Aceste două modele care au mai rămas sunt regionalizarea administrativă – care din punctul meu de vedere nu este cea profundă – și regionalizarea prin autorități publice locale cum există în baza Legii din 1999.

Vreau să mai subliniez un aspect important. În România – și acum o să vorbesc despre ce știu mai bine, despre dezvoltare regională și nu despre regionalism - Legea asta a dezvoltării regionale nu a venit și nu vine și nici nu stă pe un fundament format din alte legi cum ar fi – dau un exemplu – Legea descentralizării din Franța, care permite unei entități să ceară competențe guvernului național. La noi, Legea nu stă pe astfel de fundamente. Ca să ajungem mai rapid în cadrul temporal în care ne aflăm, pentru ca România să încheie negocierile așa cum și-a propus anul viitor, este nevoie ca pînă la sfîrșitul acestui an să producă modificările necesare, aferente Legii 151. Dar această modificare legislativă și capitolele de negocieri nu se referă la perioada de tranziție 2004-2006, se referă la perioada de după aderare, de după 2007. Și aici intervine un alt element tehnic vis-a-vis de evoluția politică a procesului: planificarea financiară a UE. De ce devine foarte importantă asta în România? Pentru că, din păcate – și aici o să fac o paralelă cu Ungaria – Ungaria are aceeași organizare a dezvoltării regionale ca și România, însă în Ungaria această politică a dezvoltării regionale a fost umplută cu un conținut – dau cîteva exemple din ultimii 10 ani: au existat la momentul oportun niște legi referitoare la zone speciale, niște legi referitoare la programe de sprijinire a investițiilor, vorbesc de legi proprii ale guvernului maghiar, nu finanțate cu banii altora, a IMM-urilor ș.a.m.d. Mai mult decît atît, bugetul reflectă o politică de dezvoltare. Bugetul României reflectă încă o politică de supraviețuire, cu 2% dat resurselor umane, 4% dat coeziunii economice, 6% SAPARD-ului și restul infrastructură. Acesta este bugetul de supraviețuire. Nu poți să ai politică de dezvoltare regională, adică să o cobori la nivelul teritoriului, dacă nu ai politică de dezvoltare. Iar noi suntem în faza asta.

Evident, va trebui să scăpăm de multe dintre problemele noastre legate de competențe în domeniul politicilor și mai ales de obiceiul acesta de a lansa strategii fără bugete ș.a.m.d. Lucrurile care se întâmplă permanent, și aici îmi permit să spun, dacă discutăm și despre procesul politic – din punctul meu de vedere, nici pînă în ziua de astăzi nu am văzut, la nici un partid un proiect concret, cu părere de rău trebuie să spun asta. Dacă se intră în detalii, sunt multe complicații care trebuie clarificate și într-adevăr dezbateră, adică o lege de genul acesta, o reformă de mărimea asta nu poate să fie a unui partid. Ea necesită un timp. Din punctul acesta de vedere, cu cît începi mai tîrziu discuția pe un document – deocamdată nu discutăm pe un proiect, pe un document – cu atît reforma va porni mai tîrziu. Însă vreau să subliniez și un alt fapt. Din punctul de vedere al UE, nu ni se va impune să facem regionalizare politică sau administrativă. Atîta vreme cît noi rămînem ca și unică manifestare a regionalismului la accesarea fondurilor structurale – căci asta este deocamdată unica manifestare, nici un minister sectorial nu-și conduce activitatea în funcție de obiectivele de dezvoltare regională sau de politica de dezvoltare regională – deci dacă rămînem la nivelul acesta, sunt suficiente niște structuri care să confere încredere UE că banii se cheltuiesc conform cu ceea ce se declară. Și asta este o temă grea pentru România. și din punctul de vedere al Comisiei UE și din punctul de vedere al României, mecanismul instituțional cel mai simplu s-ar putea face prin instituții guvernamentale în teritoriu, pentru că sunt instituții publice, angajează răspunderea statului și la revedere! Numai că interesul nostru, ca să păstrăm o mică aparență din simburile acela de regionalism, este ca să avem totuși ceva de lucru la nivelul regiunilor. Nu mult, dar să fie ceva. Dacă mergem mai departe pe calendarul acesta și facem o socoteală, înseamnă că termenul optim pentru producerea unei adevărate reforme în România este 2012. Însă, pînă atunci trebuie să umplem conceptul de conținut, să-l aducem mai aproape de unul dintre modelele pomenite de antevorbitor. Deocamdată nu s-a propus nici un conținut. Din punct de vedere instituțional, vă dați seama că sistemul regional, așa cum este el acum, are o sarcină foarte grea, pentru că așa cum s-a subliniat în diverse cuvîntări, practic, deci din punct de vedere politic, nu există o exprimare clară, inclusiv grupul acesta mic de regionaliști nu sprijină această mică manifestare de regionalism pentru că au probleme de decupaj, de tot felul de alte probleme și nu înțeleg care este problema de fond în momentul acesta. Autoritățile locale, prin fenomenul ireversibil de descentralizare nu percep care este exact procesul de delegare de competențe de la nivel național, ci se tem tot timpul de pierderea de competențe pe care abia le-au cîștigat. În acest context, dacă într-adevăr nu se face o dezbateră corectă, transparentă pînă la nivelul cetățeanului de pe stradă, nu vom avea niciodată înțelegerea să discutăm proiecte de reformă care să ducă România la un nivel de eficiență administrativă de nivel european.

Gábor Kolombán: Am niște observații în legătură cu afirmațiile făcute aici, după care doresc să fac niște propuneri pentru concluziile acestei conferințe. Ar

fi benefic să avem o discuție asemănătoare cu cea de azi în tematica regionalismului, pentru că am impresia că căruța a luat-o înaintea cailor – regionalizarea în România în contextul european prinde viteză, și cu toate că regionalismul în România există și a avut de-a lungul istoriei curente de dezvoltare și perioade de creativitate, am impresia că acum regionalismul României a rămas în urma regionalizării.

În urma discuțiilor de ieri, pentru mine este clar că o regionalizare se va face, dar nu este indiferent când, cum și cu ce conținut. Umplerea de conținut a acestui proces de regionalizare ar trebui să fie prioritatea numărul unu în perioada care urmează. Există un curent regionalist destul de puternic la Iași care pentru mine, ca transilvănean, este surprinzător. Eu mă duc destul de rar la Iași și, când ajung acolo, mă duc în librării. Și când văd acea efervescență culturală, mă gândesc că regionalismul românesc nu trebuie restrâns numai la Transilvania și Banat pentru că la Iași este un centru cultural unde aceste centre de gândire își găsesc un teren foarte fertil.

A doua idee este legată de această comunicare între curentele de gândire românesc, respectiv maghiar din perioada interbelică – mă gândesc concret la efectuarea unor traduceri ale gânditorilor maghiari – adepții ideologiei transilvane – mă gândesc la Kós Károly și școala condusă de el – care este foarte puțin cunoscută în literatura românească, deși a fost un curent extrem de progresist la vremea respectivă și conținea multe elemente de regionalism și de soluții ale conviețuirii interetnice în cadrul unor soluții regionale.

O altă problemă care mă frământă este – și poate că ar trebui chiar înființat un grup de lucru pe această temă – această problemă a evoluției regiunilor în Europa de Est, pentru că din studiile și cercetările pe care le-am făcut am găsit o lume fascinantă din punct de vedere științific: datorită opririi proceselor de modernizare în secolul XX în zona secuiască avem la ora actuală structuri de gândire, inclusiv tehnologii, care sunt și legături de structuri sociale premoderne care își trăiesc viața și este foarte interesant că ele nu exclud structurile moderne și postmoderne. Ca să concluzionez această idee, eu cred că pe bună dreptate s-a spus că avem niște structuri premoderne – și dacă suntem corecți atunci trebuie să recunoaștem că regiunile despre care noi vorbim sunt structuri premoderne – deci nu trebuie să ne așteptăm la apariția unor structuri care vin din istorie și care și la ora actuală persistă deopotrivă cu vasalități și alte legături interesante. Există o comunitate de principii.

Problema regiunilor în contextul globalizării este un aspect foarte interesant în știința regională: regionalismul și globalizarea sunt două fenomene paralele, care la prima vedere sunt contradictorii, dar care sunt complementare și apar datorită aceluiași forțe care guvernează lumea noastră de astăzi. Noi, dacă dorim să vedem regionalismul și soarta regiunilor într-o lume postmodernă în secolul XXI, atunci trebuie să găsim și răspunsuri: ce aduce regionalismul în lumea unificată și uniformizată a globalizării? Această trecere de la structuri premoderne la structuri globale se întâmplă prin regiuni – care sunt zona tampon unde aceste

lucruri se întâlnesc. Există acest concept al globalizării și localizării în același timp, care apare ca concept strategic în cadrul firmelor multinaționale: trebuie să fi locale și globale în același timp. Deci aceste lucruri sunt extrem de interesante. Am în minte trei idei: să avem o convingere mai pronunțată că prin regionalism se poate umple conceptul de regionalizare, că UE ar putea contribui prin programe la întărirea identităților regionale – proiecte culturale destinate acestui scop, înființarea unui grup de lucru care să se ocupe de problemele strategice și teoretice ale regionalizării și considerarea problemelor istorice și o creștere a coeziunii dintre gândirea românească și maghiară și a altor nații. Referitor la Transilvania, din toate luările de cuvânt de ieri a reieșit că identitatea regională nu este nici etnică, nici națională. În Transilvania acest lucru este de fapt inversat. Transilvania este locul de baștină a cel puțin două identități naționale: maghiarul transilvănean este mai maghiar decât maghiarul din Ungaria și românul din Transilvania este mai român decât românul din alte zone ale României. Acesta este un lucru foarte interesant, de care ar trebui să ținem cont și care ar trebui să ne îndemne să vedem cum se poate găsi o armonie, o coerență între identitățile regionale și identitățile etnice în același teritoriu.